

กองวิชาการ กระทรวงธรรมการ

หนังสืออ่านการปกครองของสยาม

พระยาประมวญวิชาพูล
เรียบเรียง

สำหรับชั้นมัธยมต้น

พิมพ์ครั้งที่สาม จำนวน ๒๐๐๐๐ ฉบับ

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๔ สตางค์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

คำนำ

คราวพิมพ์ครั้งที่ ๓

หนังสืออ่านการปกครองของสยามนี้ ข้าพเจ้าได้แก้ไข
เปลี่ยนแปลงตลอดเล่ม เพื่อให้เหมาะแก่หลักสูตรใหม่
มัธยมต้น มีความประสงค์ให้หนักไปทางประวัติ และได้
มอบคุณค่าของหนังสือนี้ให้แก่กระทรวงธรรมการแล้ว

ประมวญ

กองวิชาการ

๒๔ กันยายน ๒๔๘๐

บัญชีเรื่อง

ตอนที่ ๑

บทที่ ๑	ชาวป่าและชาวบ้าน	หน้า ๑
บทที่ ๒	ไทยเดิมและไทยสยาม	„ ๖
บทที่ ๓	สมัยกรุงสุโขทัย	„ ๑๑
บทที่ ๔	สมัยกรุงศรีอยุธยา	„ ๑๗
บทที่ ๕	การทหาร	„ ๒๓
บทที่ ๖	การพลเรือน	„ ๒๘
บทที่ ๗	ส่วยสาอากร	„ ๓๔
บทที่ ๘	กฎหมาย	„ ๓๗
บทที่ ๙	ศาลหลวง	„ ๔๑
บทที่ ๑๐	สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	„ ๔๔

ตอนที่ ๒

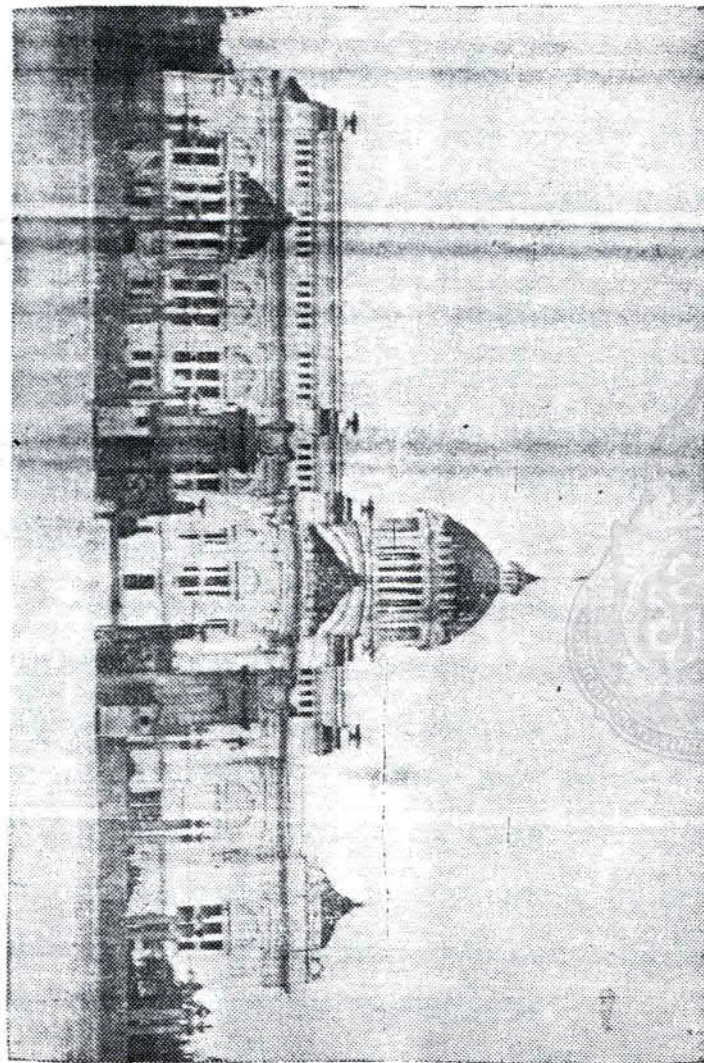
บทที่ ๑๑	อำนาจสูงสุด (อธิปไตย)	หน้า ๔๗
บทที่ ๑๒	หน้าที่และสิทธิของพลเมือง	„ ๕๐

(๗)

บทที่ ๑๓	ผู้มีส่วนเลือกตั้ง	หน้า ๕๕
บทที่ ๑๔	ผู้แทนราษฎร	„ ๖๑
บทที่ ๑๕	สภาผู้แทนราษฎร	„ ๖๕
บทที่ ๑๖	คณะรัฐมนตรี	„ ๗๑
บทที่ ๑๗	พระมหากษัตริย์	„ ๗๕
บทที่ ๑๘	การบริหารส่วนกลาง	„ ๗๙
บทที่ ๑๙	การบริหารส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น	„ ๘๓
บทที่ ๒๐	การตุลาการ	„ ๘๑
บทที่ ๒๑	วันสำคัญ	„ ๘๕

รูปพระที่นั่งอนันตสมาคม

ตอนที่ ๑

บทที่ ๑

ชาวป่าและชาวบ้าน

คนในชนคันทันอยู่ป่า ไม่รู้จักทำบ้านเรือนอยู่ ต้องอยู่ในถ้ำหรือใต้ต้นไม้ ใช้งัดไม้เป็นอาวุธ ต่อมาเมื่อขวานมีดและหอก ทำด้วยหินเหล็กไฟ ล่าสัตว์มาเป็นอาหาร เลี้ยงตนและลูกเมีย ที่แรกกินเนื้อดิบๆ ต่อมาจึงรู้จักเอาเนื้อมาเผาอย่างกิน ฝ่ายหญิงหาผลไม้เผือกมันและเลี้ยงลูก แยกย้ายกันอยู่เป็นครัวๆ ฝ่ายอื่นก็ไม่มี บางทีเอาหนังสัตว์มาปกปิดร่างกาย เมื่ออาหารในท้องที่ใดมีไม่พอ หรือเกิดเจ็บป่วยล้มตายขึ้นในครอบครัว ก็ย้ายไปอยู่ท้องถิ่น

ต่อมามีคนฆ่าสัตว์ต้มลูกอ่อน แล้วเอาลูกมาเลี้ยงไว้ จึงเกิดมีสัตว์เลี้ยงขน ที่แรกเลี้ยงไว้กินเนื้อ ภายหลังจึงรู้จักคิดนมไว้กิน เลี้ยงไว้ใช้ และเลี้ยงไว้ใช้เป็นฝูงๆ

ฝ่ายพวกที่อยู่ริมแม่น้ำ ก็หัดว่ายนํ้า ทำแพ ทำเรือ ทำแหและลอบไว้ดักปลา ชอบย้ายที่อยู่ตามสายน้ำลงไป

จึงลงไปถึงปากน้ำ เลยกลายเป็นชาวทะเล

เมื่อคนมาก ๆ อยู่เป็นที่ ต่างก็หาเผือกมันที่อยู่ใกล้ ๆ มากิน หญิงเป็นผู้หา เมื่อเผือกมันหมดจึงต้องเผาป่า ปลุกข้าวปลุกมันไว้กิน จึงเกิดมีการเพาะปลูกขึ้น แต่เมื่อคนยังย้ายที่อยู่ไป การเพาะปลูกก็ยังไม่เป็นงานสำคัญ คงตกเป็นหน้าที่ของหญิง ต่อเมื่อคนทั้งหลายตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นที่ การเพาะปลูกจึงเป็นงานเลี้ยงชีพสำคัญ ดังเช่นการเลี้ยงสัตว์เป็นงานสำคัญของพวกชาวเลี้ยงสัตว์ การจับปลาเป็นงานสำคัญของพวกชาวทะเล

พวกชาวเลี้ยงสัตว์มีเนื้อ นม ขน และผ้าขนสัตว์เหลือใช้ ส่วนพวกชาวทะเลมีเกลือและปลาแห้ง และพวกชาวเพาะปลูกก็มีข้าวและเผือกมันที่เหลือใช้เช่นกัน การแบ่งงานกันทำจึงได้เกิดขึ้นด้วยวิธีนี้ เมื่อคนในพวกหนึ่งต้องการของของคนอีกพวกหนึ่ง ก็ต้องเอาของที่เหลือใช้ของตนไปแลกของที่เหลือใช้ของอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อต่อเติมกันเป็นที่ตกลงกันแล้ว ต่างก็รับของที่พอใจไป การแลกเปลี่ยนจึงได้เกิดขึ้น การแลกเปลี่ยนก็คือการค้าขายนั่นเอง

พวกชาวเลี้ยงสัตว์ต้องซื้อสัตว์พาฝูงสัตว์ท่องเที่ยวไปเลี้ยงตามทุ่งหญ้าต่าง ๆ บางที่ต้องต่อสู้กับสัตว์ร้าย จึงเป็นคนเก่งกล้าและมีฝีมือเข้มแข็ง เมื่อเผชิญไปพบพวกชาวเพาะปลูก ๆ สู้ไม่ได้ ก็ต้องยอมจำข้าวและเผือกมันให้ บางที่ชาวเลี้ยงสัตว์เกิดรบพุ่งกันขึ้นเอง ฝ่ายพวกแพะพาฝูงสัตว์ของตนหนีไปจากทุ่งเลี้ยงสัตว์ เมื่อไปพบลุ่มน้ำที่อุดมก็ไปตั้งทำการเพาะปลูก เลยกเล็กการท่องเที่ยว แต่คงเลี้ยงสัตว์ด้วย เมื่อพบปะพวกท้องถิ่นก็จับเอาเป็นทะเลย์ บังคับให้ทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ จับปลามาให้ตน และยังบังคับให้ทำงานการอื่น ๆ ตามความพอใจอีกด้วย

ฝ่ายเมียพวกเลี้ยงสัตว์ก็ไม่ต้องรตนมัว นมอูฐ และทอผ้าขนสัตว์ ใช้ทะเลย์เป็นบ่าวหรือทาสทำงานแทน ตั้งตนเป็นนายผู้หญิงหรือคุณผู้หญิง ส่วนผัวของเขาตั้งตนเป็นนายผู้ชายหรือคุณผู้ชาย มีหน้าที่เพียงแต่ควบคุมคนเข้ารีบพุ่ง หรือทำพิธีกรรมต่าง ๆ ให้แก่เหล่าชนที่อยู่ใต้บังคับ ส่วนหัวหน้าใหญ่ก็ได้เป็นกษัตริย์หรือสังฆราช

เมื่อฝูงชนยังท่องเที่ยวอยู่ในป่าใหญ่ ยังห้ามการปก

๑. ลุ่มน้ำ คือดินแดนของตอพงปากแม่น้ำ

๕
 ครอบอย่างเดิวนั้น มีแต่หัวหน้าเป็นผู้นำและควบคุมเท่านั้น หัวหน้าต้องเข้มแข็งในการรบพุ่ง มิฉะนั้นก็อยู่ในตำแหน่งไม่ได้ เมื่อคนมีความรู้เจริญขึ้น หมู่ชนประชุมกันเลือกตั้งหัวหน้าโดยคะแนนเสียงข้างมาก ถ้าหัวหน้าคนใดใช้อำนาจเกินหน้าที่ ก็ประชุมกันถอดออกเสียจากตำแหน่ง ต่อมาเมื่อคนเกิดเชื่อว่า หัวหน้าที่ตายนั้นวิญญานยังหาตายไม่ ยังคงทำหน้าที่หัวหน้าอยู่ และสามารถให้คุณและให้โทษแก่ลูกบ้านได้ ลูกบ้านจึงต้องเอาใจวิญญานนั้น มีการเอาของไปเซ่นไหว้ที่หลุมฝังศพ เพื่อให้วิญญานนั้นให้คุณแก่เขา เนื่องจากเหตุนี้เอง ลูกบ้านจึงตั้งลูกหลานของหัวหน้าผู้ตายไปแล้วขึ้นเป็นหัวหน้า เพราะเขาใจว่า เขาจะขอรับวิญญานของพ่อแม่ปู่ย่าตายายของเขาได้ดีกว่าคนอื่น

คำถาม

๑. คนในชั้นต้นอยู่ที่ไหน ?
๒. ทำไมจึงไม่ปลุกเร้าอยู่ ?
๓. มีอะไรเป็นที่ยึดและเป็นเครื่องนุ่งห่ม ?

- ๕
๔. มีอะไรเป็นอาหาร หาได้อย่างไร ?
 ๕. ทำไมจึงต้องขยับที่อยู่ ?
 ๖. ทำไมจึงต้องรวมกันอยู่เป็นพวกๆ เพราะอะไร ?
 ๗. เลี้ยงสัตว์ไว้ทำไม ?
 ๘. พวกอยู่ริมทะเลหาอะไรกิน รู้จักทำอะไรได้บ้าง ?
 ๙. การเพาะปลูกเกิดขึ้นอย่างไร ?
 ๑๐. พวกชาวไหนมีอะไรเหลือใช้ ?
 ๑๑. การแบ่งงานกันทำ เกิดขึ้นอย่างไร ?
 ๑๒. ทำไมจึงเกิดการแลกเปลี่ยนกัน ?
 ๑๓. การค้าขายคืออะไร ?
 ๑๔. ทำไมพวกชาวเลี้ยงสัตว์จึงเก่งกล้า ?
 ๑๕. ทำไมพวกชาวเลี้ยงสัตว์จึงมาทำการเพาะปลูก ?
 ๑๖. ใครทำการงานให้พวกชาวเลี้ยงสัตว์ ?
 ๑๗. ผู้ชายและผู้หญิงของพวกชาวเลี้ยงสัตว์ ตั้งตัวเป็นอะไร ?
 ๑๘. ทำไมจึงต้องมีหัวหน้า ?
 ๑๙. ผู้เป็นหัวหน้าต้องเป็นคนชนิดใด ?
 ๒๐. ทำไมจึงเลือกลูกหลานของหัวหน้าที่ตายเป็นหัวหน้า ?

บทที่ ๒

ไทยเดิมและไทยสยาม

ดินแดนที่เป็นประเทศสยามนี้ เดิมเป็นที่อยู่ของชน

ชาติละว้า (ลาว) และมีดินแดนของชนชาติมอญทางตะวันตก - และของชนชาติขอม (เขมร) ทางตะวันออก พวกชนทั้งสามชาตินี้ มีรูปร่างและภาษาล้ายกัน ต่อมาขอมมีอำนาจมาก เพราะชาวอินเดียได้มาปกครอง จึงตั้งดินแดนละว้าไว้ได้หมด เมื่อขอมเสื่อมอำนาจลง พะม่านั้นได้ดินแดนมอญได้แล้วก็เลยตีเอาดินแดนละว้าตอนเหนือและตะวันตกไว้ได้

ส่วนบ้านเมืองเดิมของพวกไทย อยู่ในลุ่มแม่น้ำโขงหรือฉาง (ยังชเกียง) ในเมืองจันทอนใต้เดี๋ยวนี้ เมืองเดิมของพวกจีน อยู่ในลุ่มแม่น้ำเหลือง (หวงโห) ซึ่งอยู่เหนือขึ้นไป ประเทศไทยเดิมถูกพวกจีนบุกรุกชิงเอาดินแดนไทยไปเป็นของตนเป็นลำดับมา พวกไทยที่รักอิสระไม่พอใจอยู่ในอำนาจจีน ก็พากันทิ้งบ้านเมืองเดิมไปหาบ้านเมืองอยู่ใหม่ พวกหนึ่งไปทางทิศตะวันตก ไปตั้งบ้านเมืองอยู่ต่อแดนเมืองพะม่า พวกนี้ได้นามว่าไทยใหญ่ (เงี้ยว

หรือฉาน) ต่อมาอีกพวกหนึ่งยกลงมาทางใต้จากเมืองเดิม โดยเหตุอันเดียวกัน พวกนี้ได้นามว่าไทยน้อย ไทยสยามอยู่ในพวกไทยน้อย แรกมาตั้งบ้านเมืองขึ้นใหม่ในแขวงแคว้นสิบสองเจ้าไทย แล้วพากันหาที่ตั้งบ้านเมืองต่อไปตามทางใต้โดยลำดับ จนถึงแขวงสิบสองพันนาและลานช้าง บางพวกก็ข้ามแม่น้ำโขงลงมาอยู่ในแขวงลานนา (มณฑลพายัพ) และมีบางพวกเลยลงมาอยู่จนถึงแดนเมืองสุโขทัย เมืองลพบุรี ตลอดจนถึงเมืองอุทอง ตั้งแต่สมัยเมื่อพวกพม่ายังปกครองอยู่ทางฝ่ายเหนือ และพวกขอมหรือเขมรปกครองอยู่ฝ่ายใต้ เมื่ออำนาจพม่าและขอมเสื่อมลงด้วยกัน พวกไทยในลานนาพากันตั้งเป็นอิสระขึ้นก่อน พวกไทยในแขวงสุโขทัยก็ตั้งเป็นอิสระขึ้นตาม

พวกไทยลานนาสร้างเมืองเชียงรายเป็นเมืองหลวง ภายหลังพยายามปราบปรามพวกพม่า ขยายอาณาเขตตั้งลงมาทางเมืองลำพูน (หริภุญชัย) แล้วมาสร้างเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองหลวง พวกไทยลานนาได้อาณาเขตแต่เพียงแค่มณฑลพายัพเดิม แล้วก็เสื่อมอำนาจ

พวกไทยในแขวงสุโขทัย ตั้งเมืองสุโขทัยเป็นเมือง

๘
หลวงราวๆ พ.ศ. ๑๘๐๐ แล้วพยายามปราบปรามพวกขอม
ขยายอาณาเขตต์ลงมาทางใต้จนสุดแหลมมะลายู และได้
ปกครองเป็นเจ้าของประเทศสยามมาจนทุกวันนี้ จึงนับว่า
เมืองสุโขทัยเป็นปฐมราชธานีแห่งประเทศสยาม

วิธีปกครองประเทศสยาม ในสมัยเมื่อไทยได้เป็น
ใหญ่ในเมืองสุโขทัยมี ๒ อย่าง เมืองทางฝ่ายเหนือปกครอง
ตามประเพณีไทย ถือว่าพระเจ้าแผ่นดินเป็นเหมือนพ่อของ
พลเมือง เช่นพ่อปกครองบ้าน เรียกว่าพ่อบ้าน ปกครอง
เมือง เรียกว่าพ่อเมือง เป็นต้น คือปกครองอย่าง “วิธี
พ่อปกครองลูก” เมืองทางฝ่ายใต้ปกครองตามประเพณี
ขอม ซึ่งเอาแบบมาจากประเทศอินเดีย ถือกันว่าพระเจ้า
แผ่นดินเป็นผู้แทนพระเจ้าลงมาปกครอง คือปกครองอย่าง
“วิธีนายปกครองบ่าว”

คำถาม

๑. ดินแดนที่เป็นประเทศสยามนี้ เดิมเป็นที่อยู่ของ
ชนชาติใด ?

๒. ปฐมราชธานี เมืองหลวงเมืองแรก

- ๕
๒. บ้านเมืองเดิมของพวกไทยอยู่ที่ไหน ?
 ๓. บ้านเมืองเดิมของพวกจีนอยู่ที่ไหน ?
 ๔. ทำไมพวกไทยเดิมจึงทิ้งบ้านเมืองเดิมเสีย ?
 ๕. ได้อพยพไปอยู่ที่ไหนบ้าง ?
 ๖. พวกที่ไปอยู่ทางทิศตะวันตกมีนามว่าอะไร ?
 ๗. พวกที่อยู่ในทิศใต้มีนามว่าอะไร ?
 ๘. ไทยน้อยตั้งบ้านเมืองอยู่ที่ไหนก่อน ?
 ๙. ภายหลังลงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ไหนอีก บอกมา
ให้หมด ?
 ๑๐. เมื่อพวกไทยลงมาอยู่ทางใต้ พวกใดปกครอง
ดินแดนฝ่ายเหนือ และพวกใดปกครองฝ่ายใต้ ?
 ๑๑. ทำไมพวกไทยจึงตั้งอิสสระขึ้นได้ ?
 ๑๒. พวกไทยในแขวงไหนตั้งเป็นอิสสระขึ้นก่อน ?
 ๑๓. เมืองเชียงรายเป็นเมืองของใคร สร้างขึ้นเพื่อ
อะไร ?
 ๑๔. ไทยสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นได้เพราะเหตุไร ?
 ๑๕. พวกไทยลานั้นมีอำนาจเพียงมณฑลไหน ?
 ๑๖. ทำไมพวกไทยสุโขทัยจึงได้เป็นอิสสระในแขวง
สุโขทัย ?

๑๗. ไทยสุโขทัยต้องรบกับใคร จึงขยายอาณาเขต
ลงมาได้ทางใต้ ?
๑๘. ไทยพวกไหนเป็นเจ้าของประเทศสยามอยู่ในเวลา
นั้น ?
๑๙. เมืองใด เป็น ปฐม ราชธานี ของ ประเทศ สยาม
เพราะเหตุไร ?
๒๐. วิถีปกครองประเทศสยามในสมัยเมื่อไทยเป็น
ใหญ่ในเมื่องสุโขทัยมีอยู่กี่อย่าง อะไรบ้าง ?
๒๑. วิถีปกครองวิถีไหนเป็นของใคร ?

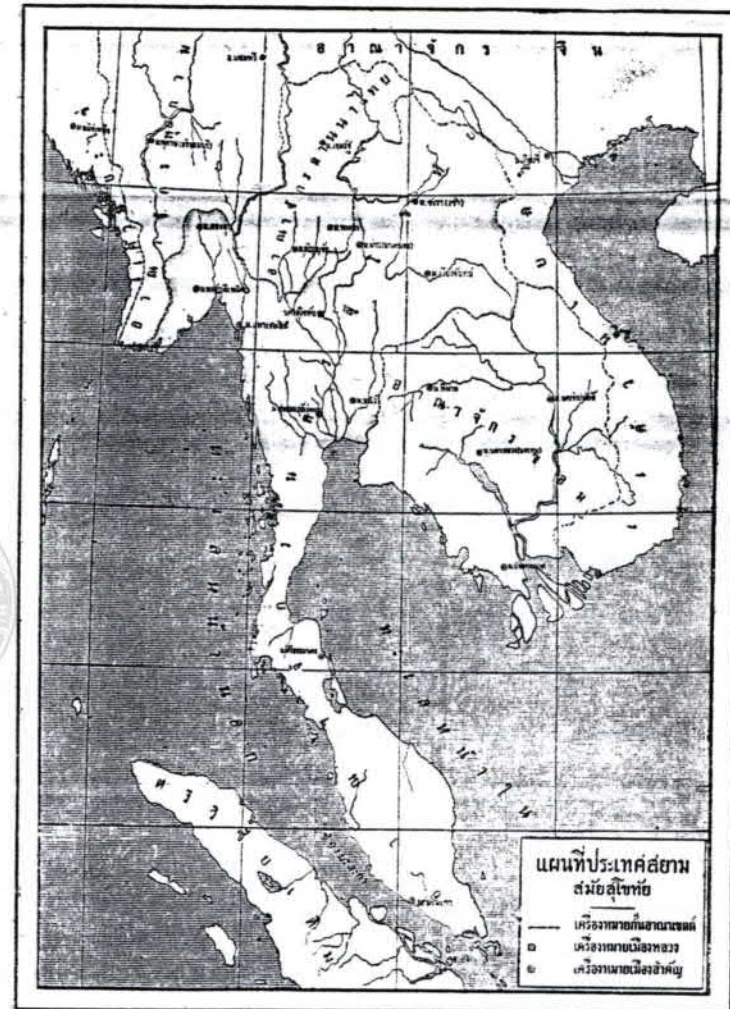
ดินแดนของลาว (ลาว) แบ่งเป็น ๓ แคว้น:-

๑. ทวารวดี ตั้งอยู่ในที่ที่เป็นมณฑลพิษณุโลก
อยุธยา ราชบุรี ปราจีน และกรุงเทพ ฯ มณฑลปฐม
เป็นราชธานี

๒. ยางหรือโยนก ตั้งอยู่ในมณฑลพายัพ และเมือง
ลือ เมืองเขิน ข้างเหนือแม่น้ำโขง มณฑลเงินยางเป็นราชธานี

๓. โคตรบูรหรือพนม ตั้งอยู่ในมณฑลนครราชสีมา
และอุดร มณฑลพนมเป็นราชธานี

มณฑลทอ้งถึงข้างบนนี้เป็นมณฑลใน พ.ศ. ๒๔๗๕

บทที่ ๓
สมัยกรุงสุโขทัย

สมัยกรุงสุโขทัยเป็นเมืองหลวง ดินแดนสยามใน

แผ่นดินพ่อขุนรามคำแหงกว้างขวางมาก ตอนเหนือได้
เมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองหลวงพระบาง (เมืองชะวหรือ
เมืองเซ้า) ตอนตะวันออกได้เมืองพิษณุโลก (สองแคว)
เมืองพิจิตร (สระหลวง) เมืองหล่มเก่า (ลม) เมืองบางาย
(เมืองศรีเทพ) เมืองสระคา (หนองหารหรือสกลนคร)
เมืองเวียงจันทน์ และเมืองเวียงคำ ตอนใต้ได้เมืองนครศรี
(อยู่ที่บ้านโคกแขวงเมืองกำแพงเพชร) เมืองนครสวรรค์
(พระบาง) เมืองสรรคบุรี (แพรก) เมืองอุทอง (สุพรรณ
ภูมิ) เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี เมืองนครศรีธรรมราช จน
ถึงช่องแคบมะละกา ตอนตะวันตกได้เมืองฉอด เมืองตะนาว
ศรี เมืองทะวาย เมืองเมะตะมะ เมืองทองอุ เมือง
หงสาวดี

การปกครองอาณาเขต^{๘๕} จัดเป็นเมืองลูกหลวงรักษา
หน้าด่านอยู่ ๔ ด่าน มีระยะทางเดินถึงราชธานี (เมืองหลวง)
ราว ๆ ๒ วันทุกด้าน เมืองเหล่านั้นคือ (๑) เมืองสวรรคโลก

ในเวลานั้นเรียกเมืองศรีสัตนาตย์ อยู่ด้านเหนือ (๒) เมืองพิษณุโลก ในเวลานั้นเรียกว่าเมืองสองแคว อยู่ด้านตะวันออก (๓) เมืองพิจิตร ในเวลานั้นเรียกว่าเมืองสระหลวง อยู่ด้านใต้ (๔) เมืองกำแพงเพชรในเวลานั้นเป็นเมืองนครชุม อยู่ด้านตะวันตก

ราชธานีเป็นเมืองที่พระเจ้าแผ่นดินประทับ พระเจ้าแผ่นดินเรียกว่าพ่อขุน พ่อขุนปกครองอยู่แต่ในเขตต์เมืองลูกหลวงเท่านั้น นอกนั้นเป็นเมืองปกครองกันเอง เป็นเมืองพ่อเมืองบ้าง เป็นเมืองออก (ประเทศราช) บ้าง เมืองน่าน เมืองอุททอง เมืองนครศรีธรรมราช เมืองเมะตะมะ เมืองหงสาวดี เป็นเมืองออก การปกครองชนิดนี้ปกครองได้ต่อเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจมากเท่านั้น ประเทศอื่น ๆ ในโลกก็เคยใช้แบบปกครองชนิดนี้เหมือนกัน ประเทศญี่ปุ่นก็เพิ่งเลิกการปกครองแบบนี้ในแผ่นดินพระเจ้าเมจิ ซึ่งตรงกับแผ่นดินสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

วิธีปกครองกรุงศรีอยุธยาใช้แบบไทย เป็นวิธีพ่อปกครองลูก พ่อเป็นผู้ปกครองครัวเรือน เรียกว่า "พ่อครัว" แต่เดิมนั้น "พ่อครัว" กลายเป็นคนหูขาวตม้แกง หลายครัว

เรือนรวมกันเป็นบ้าน มี "พ่อบ้าน" เป็นหัวหน้าปกครองคนอื่น ๆ ในบ้านเรียกว่า "ลูกบ้าน" หลายบ้านรวมกันเป็นเมือง มี "พ่อเมือง" เป็นหัวหน้า พ่อเมืองมียศเป็น "ขุน" หลายเมืองรวมกันเป็นประเทศ มีพระมหากษัตริย์ปกครอง พระมหากษัตริย์มียศเป็น "พ่อขุน" เจ้านายชั้นสูงมียศเป็น "พระ" ข้าราชการเรียกว่า "ลูกขุน" เมื่อสิ้นแผ่นดินพ่อขุนรามคำแหงแล้ว พระนามพระมหากษัตริย์จึงเปลี่ยนขึ้นต้นด้วยคำว่า "พระยา"

บางเมืองหรือบางประเทศ พ่อเมืองไม่ได้เป็นนักรบ พ่อเมืองเป็นผู้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ แทนชาวเมือง เพราะพ่อเมืองรู้จักวิชาเช่นไหว้ผีบ้าน ผีป่า และผีฟ้า (เทวดา) พ่อเมืองชนิดนี้เป็นนักพรต

พ่อเมืองมีหน้าที่ต่งกฎหมาย จัดการปกครองและชำระความด้วย รวมกันถึง ๓ ตำแหน่ง เมื่อชาวเมืองคนใดได้รับความเดือดร้อน ก็ไปฟ้องร้องต่อพ่อเมือง

๓ ยศ ครองโบราณ คือ ขุน หดง พระ พระยา เจ้าพระยา แต่ภายหลังเรียกว่าบรรดาศักดิ์ ยศเขาไปใช้เป็น รองอำมาตย์ อำมาตย์ มหาอำมาตย์ รองเสวก เสวก มหาเสวก

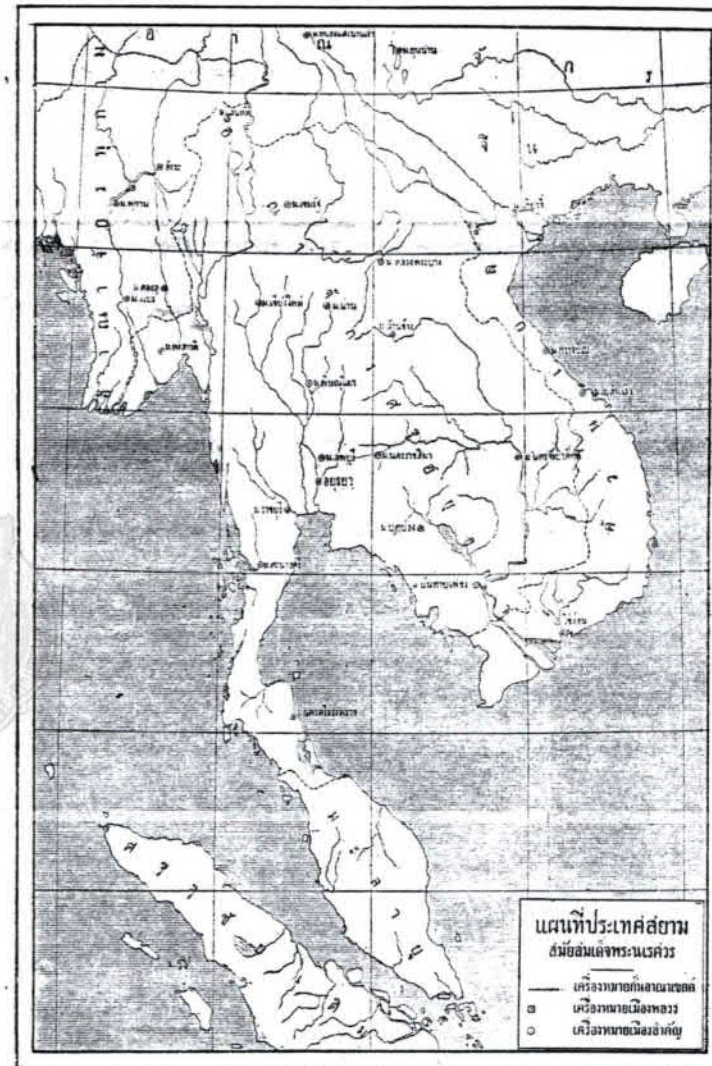
พ่อขุนรามคำแหง พระมหากษัตริย์ราชวงศ์พระร่วง
กรุงสุโขทัย ให้ทำกระดิ่งติดไว้ที่ประตูวัง ใครมี
ทุกข์ร้อนก็ไปถ่มกระดิ่งร้องทุกข์ และใช้วิธีนี้ต่อมาถึงสมัย
กรุงศรีอยุธยาตอนต้นๆ ด้วยเหมือนกัน แต่เปลี่ยนกระดิ่ง
เป็นกลองซึ่งเรียกกันว่า “ตกลองร้องฎีกา” ต่อมาในสมัยหลัง
เมื่อชาวเมืองทวชนและมีความรู้มากขึ้น จึงได้เกิดเขียนคำ
ร้องทุกข์ลงในกระดาษ กระดาษนั้นเรียกว่าฎีกา จึงเรียก
ร้องทุกข์ว่า “ร้องฎีกา”

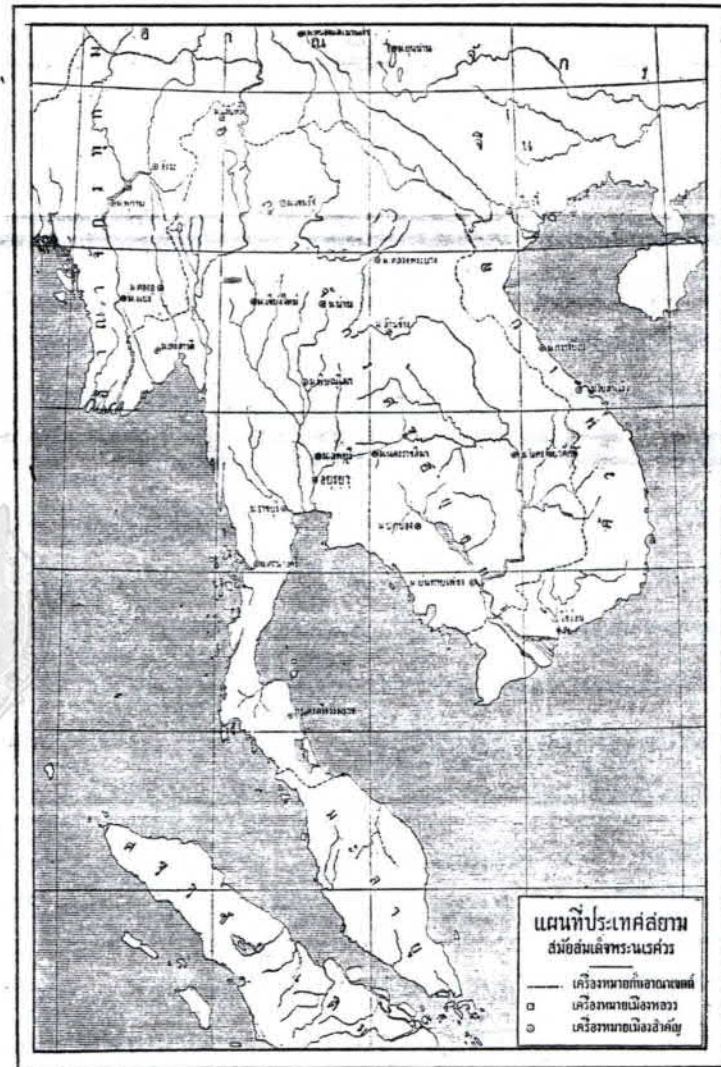
คำถาม

๑. ดินแดนสยามตอนเหนือ ตะวันออก ใต้ ตะวัน
ตก มีเมืองอะไรบ้าง ?
๒. เมืองเช้า เมืองสองแคว เมืองสระหลวง เมือง
พระบาง เมืองแพร่กันนี้ เดิมนั้นเรียกชื่ออย่างไร ?
๓. เมืองลูกหลวงมีกี่เมือง คือเมืองอะไรบ้าง ?
๔. ระยะทางเดินจากเมืองลูกหลวงถึงราชธานี กี่วัน ?
๕. รัฐบาลราชธานีมีอำนาจปกครองถึงไหน ?
๖. เมืองอื่นๆ ที่ไม่อยู่ใต้อำนาจรัฐบาลราชธานี ปก
ครองอย่างไร ?

๗. วิธีปกครอง ในครั้ง กรุงสุโขทัย ใช้แบบ ของ ใคร
ปกครองอย่างไร ?
๘. คำว่า “พ่อครัว” ครั่งกระโน้นและเวลานั้นมีความ
หมายอย่างไร ?
๙. หลายครัวเรือนรวมกันเป็นอะไร ใครเป็นหัว
หน้า ?
๑๐. คนอื่นในบ้าน เว้นหัวหน้าเสีย เรียกว่าอะไร ?
๑๑. หลายบ้านรวมกันเป็นอะไร ?
๑๒. ผู้ที่จะเป็นพ่อเมืองจะต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะอย่างไร
ไร ?
๑๓. พ่อเมืองมียศเป็นอะไร ? หลายเมืองรวมกัน
เป็นอะไร ?
๑๔. พระมหากษัตริย์มียศเป็นอะไร ? ใครเป็นลูกขุน ?
๑๕. เจ้านายชั้นสูงมียศเป็นอะไร ?
๑๖. พ่อเมืองที่เป็นนักพรตมีหน้าที่ทำอย่างไร ?
๑๗. พ่อเมืองมีหน้าที่ทำอะไรบ้าง ?
๑๘. วิธีร้องทุกข์ครั้งกรุงสุโขทัยทำอย่างไร ?
๑๙. ทำไมจึงเรียกร้องทุกข์ว่าร้องฎีกา ?

การนับจำนวนตามภาษาไทยเก่าเรียกดังนี้:— อ้าย ยี่
สาม ไส(สี่) จั่ว(ห้า) ลก(หก) เจ็ด แปด เจา(เก้า)
จิง(สิบ) เช่นตัวอย่าง ขุนหลวงพะงั่ว เจ้าอ้ายพระยา
เจ้ายพระยา ท้าวลก และจำนวนนี้ใช้สำหรับหญิงเรียกอีก
อย่างหนึ่ง คือ:— เออย อี้ อาม ไอ อัว อก ๆ ล ๆ
เช่น นางเออย นางอ

บทที่ ๔

สมัยกรุงศรีอยุธยา

เมืองอุททองเป็นเมืองเอก เป็นเมืองขึ้นของกรุงสุโขทัย ต่อมากรุงสุโขทัยเริ่มเสื่อมอำนาจลง และเมืองอุททองได้ เมืองเพชรบุรีและเมืองราชบุรีเป็นเมืองขึ้น ภายหลังลูกเขยของพระยาอุททองได้ยกไปตีได้เมืองทะวาย และตะนาวศรีมาจากมอญ เมื่อพระยาอุททองตาย ลูกเขยก็ได้เป็นพระยาอุททองแทน พระยาอุททองใหม่เห็นว่า เมืองอุททองตั้งอยู่ในตำบลไม่ดี เพราะอยู่ในที่ดอน น้ำท่าไม่บริบูรณ์ และเผชิญชาวเมืองล้มตายด้วยขอหัวตกโรคมามาก พระยาอุททองก็อพยพลงมาสองสุมผู้คนอยู่ที่ตำบลเวียงเหล็ก แขวงเมืองอโยธยา ซึ่งเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ ครั้นได้ทำไมตรีกับขอมและพระเจ้ากรุงจีนไว้ดีแล้ว จึงได้สร้างกรุงศรีอยุธยาขึ้นที่ตำบลหนองโสน (บึงพระราม) เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๑๘๙๒ และได้เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ ทรงพระนามว่าสมเด็จพระ

๑. ไมตรี ความชอบพอกัน, ความเป็นเพื่อนกัน, ความรักกัน.
๒. เสวยราชสมบัติ กินเมือง, เป็นพระเจ้าแผ่นดิน.

รามาชิปตีที่ ๑ หรือพระเจ้าอุทอง

ในแผ่นดินพระเจ้าอุทอง ไทยได้ขยายอาณาเขตต์ทาง ตะวันออกไปถึงเมืองนครราชสีมา เมืองปราจีนบุรี และ เมืองจันทบุรี ทางใต้ได้เมืองนครศรีธรรมราช เมืองมะละกา และเมืองยะโฮร

ขุนหลวงพะงั่ว (สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑) ได้ อาณาเขตต์สุโขทัยทั้งหมด และเชิญพระพุทธสีหังคังมา กรุงศรีอยุธยา กรุงศรีอยุธยาจึงมี อาณาเขตต์ไปจดแคว้น ลานนา

สมเด็จพระรามาธิบดีได้เมืองเชียงใหม่ และกวาด ด่อนครัวชาวเชียงใหม่(พวกลื้อ) ไปไว้ที่เมืองนครศรีธรรมราช เมืองสงขลา และเมืองจันทบุรี

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นกษัตริย์ที่เก่งกล้ารบ สักชนะเสมอ กู้ชาติไทยให้เป็นอิสระภาพ ขยาย อาณาเขตต์ประเทศสยามออกไปได้ในครั้งนั้นกว้างขวางมาก

๑. ขุนหลวงพะงั่ว ทรงเป็นพี่เมียพระเจ้าอุทอง เป็นทุกคน ที่ ๕ ของพระยาอุทอง คำว่า ขุนหลวง เป็นคำขนานของ พระมหากษัตริย์

ทิศเหนือได้เชียงใหม่ตลอดขึ้นไปจนถึงเมืองแสนหัว ทิศ ตะวันออกได้เมืองหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และหัวเมือง อื่น ๆ ที่ใกล้เคียงและเขมร ทิศใต้ตลอดถึงสงขลา ทิศ ตะวันตกได้เมืองมอญตลอดลงไปถึงตะนาวศรี

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้เมืองเชียงใหม่ แล้วเชิญ พระพุทธสีหังคังย้ายไปอยู่เมืองเชียงใหม่ลงมากรุงศรีอยุธยา อีก เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ขุนเหล็ก) เป็นแม่ทัพใน คราวนั้น

ขึ้นต้นกรุงศรีอยุธยามีเมืองบ้อมด่านชั้นใน สำหรับ ป้องกันราชธานี ๔ ทิศ ทิศเหนือคือเมืองลพบุรี ทิศตะวัน ออก เมืองนครนายก ทิศใต้ เมืองพระประแดง ทิศตะวัน ตก เมืองสุพรรณบุรี แต่ภายหลังเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ก็ เลิกเสีย และขยายเขตต์ปกครองของเมืองหลวงออกไป ทางใต้ถึงจังหวัดชลบุรี อ่าวสยาม เมืองกุย (คือจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์) ทางตะวันตกจดแดนพม่า ทางตะวัน ออกถึงจังหวัดสระบุรีและปราจีนบุรี ทางเหนือเพียงจังหวัด ขัยนาท เมืองต่าง ๆ ในเขตต์นี้เป็นชั้นจัตวา (๔) มีผู้รั้ง กับกรมการเป็นพนักงานปกครอง ขึ้นอยู่ในอำนาจเจ้ากรม

ต่าง ๆ ในเมืองหลวง เมืองภายนอกเขตแดน จัดเป็นเมือง
พระยามหานครชั้นเอก ชั้นโท ชั้นตรี ต่างมีเมืองขึ้นอย่าง
เดียวกับเมืองหลวง

หัวเมืองชั้นนอกนี้ มีเจ้านายหรือขุนนางชั้นสูงเป็น
ใหญ่ เป็นผู้แทนพระมหากษัตริย์ และมีกรมการพนักงาน
ปกครองทุกแผนกเช่นเดียวกับเมืองหลวง

หัวเมืองชนต่างชาติต่างภาษาอยู่ชายแดนเป็นเมืองออก
มีเจ้านายของชนชาตินั้นเองปกครอง และต้องถวายต้นไม้
เงินทองของต่าง ๆ (บรรณาการ) ๓ ปีครั้งหนึ่ง ใครจะ
เป็นเจ้าผู้ครองนคร ต้องขอให้พระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยา
แต่งตั้ง

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และสมเด็จพระรามา
ธิบดีที่ ๒ ได้แก้ไขประเพณีการปกครองของประเทศสยาม
ใหม่ เลือกทั้งแบบแผนในกรุงสุโขทัยและแบบแผนขอม
ในกรุงกัมพูชา เช่นแบบจตุสดมภ์ทั้งสี่ มาปรับปรุง เป็นวิธี
ปกครองกรุงศรีอยุธยา มีพระเจ้าแผ่นดินเหมือนเป็นผู้แทน
พระเจ้าคือ “วิชานายปกครองบ่าว” และได้ใช้เป็นหลัก
ของวิธีปกครองประเทศสยามสืบต่อมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕

การปกครองในเมืองหนึ่ง เริ่มตั้งแต่บ้าน มีผู้ใหญ่
บ้านเป็นหัวหน้า เจ้าเมืองเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน หลายบ้าน
รวมกันเป็นตำบล มีกำนันเป็นหัวหน้า กำนันโดยมากมี
ยศเป็นพัน หลายตำบลรวมกันเป็นแขวง มีหมื่นแขวง
เป็นผู้ปกครอง หลายแขวงรวมกันเป็นเมือง มีผู้หรือ
พระยานครเป็นผู้ปกครอง

คำถาม

๑. อาณาเขตต์เมืองอยู่ทองอยู่ที่ไหน ? พ่อเมืองที่มี
ชื่อเสียงชื่ออะไร ?
๒. พระเจ้าอยู่ทองตั้งตัวเป็นใหญ่ที่ไหน ?
๓. ทำไมพระเจ้าอยู่ทองจึงไม่อยู่ที่เมืองอยู่ทอง ?
๔. ใครตีกรุงสุโขทัยได้ ?
๕. ขุนหลวงพะงั่วเป็นอะไร เกี่ยวข้องกับพระเจ้า
อยู่ทองอย่างไร ?
๖. เมืองหลวงกรุงศรีอยุธยา มีเมืองอะไรเป็น
เมืองหน้าด่าน และมีอาณาเขตต์ถึงไหน ?

๑. เมืองในมณฑลราชธานี เป็นเมืองชั้นไหน มีใครเป็นผู้ปกครอง ขึ้นกับใคร ?
๒. หัวเมืองชั้นนอกมีใครเป็นผู้ปกครอง มีอำนาจเพียงไร ?
๓. เมืองประเทศราชตั้งอยู่ที่ไหน เป็นชนชาติใด ต้องกระทำการอะไรบ้างต่อพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยา ?
๔. ท่านผู้ใดแก้ไขประเพณีการปกครองของประเทศสยามใหม่ ?
๕. วิธีการปกครองที่ใช้ในกรุงศรีอยุธยาคืออะไร ได้แบบแผนมาจากไหน คือวิธีอะไร ใช้มาถึงพุทธศักราชเท่าไร ?
๖. หลานครุฑเรือนรวมกันเป็นอะไร ใครเป็นหัวหน้า ?
๗. ตำแหน่งอะไร ใครเป็นหัวหน้า มียศเป็นอะไร ?
๘. แขวงคืออะไร ใครเป็นหัวหน้า ?
๙. เมืองคืออะไร ใครเป็นหัวหน้า ?

บทที่ ๕

การทหาร

พ่อแม่เห็นว่าที่เลียงรักษาครอบครัวของตน อบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดีมีวิชาความรู้ ลูกก็ต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ และช่วยระวังรักษาข้าวของเงินทองของพ่อแม่ เมื่อบ้านเมืองเจริญ รัฐบาลตั้งโรงเรียนขึ้น พ่อแม่ก็ส่งลูกไปเรียนวิชาความรู้ที่โรงเรียน สำหรับจะได้นำเอาไปใช้เป็นเครื่องมือทำมาหากินต่อไปภายหลัง

เมื่อเด็กอยู่โรงเรียน จะต้องเอาใจใส่ต่อการเล่าเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของครู ระวังรักษาข้าวของของโรงเรียนเหมือน อย่าง ของ ของ ตน ของ ของ โรงเรียน เป็น ของ ชาติ เด็กๆ จะต้องช่วยชาติ ระวังรักษาข้าวของของชาติ และต้องไม่ทำของคนอื่นเสียหายด้วย

เด็กๆเมื่อเป็นผู้ใหญ่มีหน้าที่เลียงรักษาครอบครัว เลียงดูพ่อแม่อย่างเช่นที่ท่านเลียงมา เมื่ออายุครบ ๒๐ ปีก็ต้องไปเป็นทหาร มีหน้าที่รักษาย่านเมืองเพิมชนนอก

ทหารนั้คำไทยเก่าเรียกว่า "ไพร่" ได้แก่พลเมืองสามัญ ชายฉกรรจ์คือชายที่มีร่างกายแข็งแรงต้องเป็นทหารทุกคน

ทหารเป็นกำลังของชาติ

ไพร่หลวงในวงราชการ เวลาปกติต้องมาเข้าเวรหรือทำราชการประจำ ๖ เดือน ภายหลังลดลงเหลือ ๔ เดือน แล้วลดลงอีกเหลือ ๓ เดือน ต่อมาเสียเงินค่าราชการแทนตัวได้ เมื่อมีพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหารแล้ว คนที่ไม่ต้องถูกเกณฑ์เป็นทหารต้องเสียเงินค่าราชการ เงินค่าราชการเดิมนั้นเรียกว่าเงินรัชูปการ ส่วนไพร่ตามหัวเมืองส่งส่วยคือสิ่งของที่ราชการต้องการใช้ตามที่กำหนดให้แทนตัว

ผู้บังคับบัญชาไพร่ต้องเป็นคนมีความสามารถยิ่งกว่าไพร่สามัญ ในสมัยโบราณโรงเรียนพิเศษไม่มี มีแต่โรงเรียนที่บ้าน คนทั้งหลายต้องเรียนวิชาต่างๆ ในสกุลของตน คนที่เกิดในสกุลปกครอง เช่นราชสกุล สกุลเสนาบดี สกุลเจ้าเมือง ก็ได้โอกาสเรียนวิชาปกครองมากกว่าคนในสกุลอื่นๆ ลูกจึงมักจะได้รับราชการแทนตำแหน่งพ่อสืบมา. คนในสกุลทำสวนทำนาเลี้ยงสัตว์ทำการช่างต่างๆ ก็เรียนวิชาทำสวนทำนาเลี้ยงสัตว์ และการช่างต่างๆ จากสกุลของเขา วิชาอาชีพจึงตกเป็นมรดกของบุตรหลานในสกุล โดยเหตุนี้ผู้เป็นชนนายจึงมักอยู่ในสกุลปกครอง เป็นอย่างนี้ตลอดลงไปจนถึง

นายชั้นต่ำ ที่เรียกว่าขุนหมื่น

วิธีปกครองคน ใช้ปกครองอย่างทหารมาแต่เดิม ชายฉกรรจ์ทุกคนต้องเป็นทหารอยู่กรมใดกรมหนึ่ง อยู่เมืองไหนก็ขึ้นเมืองนั้น ลูกหลานก็ต้องอยู่ในกรมนั้น เมื่อเกิดศึกจะได้เรียกกระดมได้ทันที

ไพร่หลวงในราชธานีรวมกันเป็นกองทัพหลวง พระมหากษัตริย์เป็นจอมทัพ พระมหาอุปราชเป็นแม่ทัพหน้า ไพร่ในเมืองมหาอุปราชรวมกันเป็นกองทัพหน้า พ่อเมืองหรือพระยามหานคร มียศชั้นนายพล รวบรวมไพร่ในเมืองของตนขึ้นเป็นกองทัพน้อยๆ พ่อเมืองใหญ่ๆ เช่นพ่อเมืองอุททองเป็นต้น มีเมืองขึ้นมาก จึงสามารถจัดตั้งเป็นกองทัพใหญ่ได้

คำถาม

๑. พ่อแม่มีหน้าที่ทำอะไร ?
๒. ลูกมีหน้าที่ทำอะไร ?
๓. ทำไมพ่อแม่จึงส่งลูกไปเรียนวิชาต่างๆ ที่โรงเรียน ?
๔. เด็กๆ จะต้องทำอะไรบ้าง ? เมื่ออยู่ที่โรงเรียน ?
๕. เด็กๆ เมื่อเป็นผู้ใหญ่มีหน้าที่ต้องทำอะไรบ้าง ?

๖. คำว่าทหารนี้ คำไทยเก่าเรียกว่าอะไร?
๗. ใครหลวงเวลาตามปกติต้องทำอะไรบ้าง?
๘. ถ้าไม่ยอมทำราชการจะต้องทำอะไร?
๙. ใครตามหัวเมืองทำอะไรในเวลาปกติ?
๑๐. ทำไมวิชาอาชีพจึงตกเป็นมรดกของบุตรหลานในสกุล?
๑๑. เวลาไม่มีศึกสงครามจัดการปกครองกันอย่างไร?
๑๒. เวลาเกิดศึกสงครามขึ้น จัดการปกครองกันอย่างไร?
๑๓. พระมหากษัตริย์เป็นตำแหน่งใดในเวลาสงคราม?
๑๔. พระมหาอุปราชเป็นตำแหน่งใด?

ยศทหารสัญญาบัตร มี ๓ ชั้น คือ:—

ทหารบก (๑) นายพล (๒) นายพัน (๓) นายร้อย
ทหารเรือ (๑) นายพลเรือ (๒) นายนาวา (๓) นายเรือ
ทหารอากาศ (๑) นายพลอากาศ (๒) นายนาวาอากาศ
 (๓) นายเรืออากาศ

ชั้นหนึ่งๆ แบ่งออกเป็น เอก โท ตริ

มียศสูงสุดเรียกว่า จอมพล จอมพลเรือ จอมพลอากาศ

ตำรวจวังหรือตำรวจหลวง ก็คือทหารรักษาพระองค์ของพระมหากษัตริย์นั่นเอง. ภายหลังใช้ให้ถือหาวหรือถือหอกนำแห่เสด็จ ในรัชกาลที่ ๖ พลตำรวจหลวงถือหอกยืนยามรักษาพระองค์พระมหากษัตริย์.

บทที่ ๖

การพลเรือน

สยามครั้งโบราณถือการทหารเป็นหลัก เพราะคนทั้งหลายต้องเป็นทหารกันหมด การพลเรือนฝากทหารทำ หัวหน้ากรมกองต้องเลือกเอาคนที่สมควรแต่งตั้งขึ้นเป็น เพราะว่ามีเมื่อเกิดมีการรบพุ่งขึ้น หัวหน้าต้องเป็นนายทัพนายกอง ควบคุมไพร่พลและพวกล่าสัตว์ออกไปปราบข้าศึกภายในและภายนอกด้วย เพิ่งมาแยกการพลเรือนออกจากทหาร เมื่อตั้งพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร พ. ศ. ๒๔๔๘

การพลเรือนครั้งโบราณจัดเป็น ๔ แผนก เรียกว่า เมือง (เวียง) วัง คลัง นา หรือเรียกรวมกันว่า “จตุสดมภ์” แปลว่า หลัก ๔ เรียกตำแหน่งว่า เสนาบดี ต่อมาเพิ่มขึ้นอีก ๒ ตำแหน่ง เรียกว่า กลาโหม เป็นหัวหน้าฝ่ายการทหาร และมหาดไทยเป็นหัวหน้าฝ่ายการพลเรือน เสนาบดีทั้งสองนี้มีตำแหน่งยศเป็นอัครมหาเสนาบดี ฝ่ายทหารเรียกว่า สมุหพระกลาโหม ฝ่ายพลเรือนเรียกว่า สมุหนายก เมื่อมีราชการฝ่ายใดเกิดขึ้น หัวหน้าฝ่ายนั้นเป็นประธานเรียก

๑. เสนาบดี แม่ทัพ หัวหน้ากระทรวง

ประชุมหารือ แล้วนำความเห็นกราบทูลพระมหากษัตริย์ ต่อมาภายหลัง มหาดไทยได้บังคับหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งพลเรือนและทหาร ส่วนกลาโหมก็บังคับหัวเมืองฝ่ายใต้ทั้งทหารและพลเรือน ครั้นต่อมาสมุหพระกลาโหมคนหนึ่งมีความผิดโปรดเกล้าฯ ให้เอาหัวเมืองที่ขึ้นกลาโหมไปขึ้นพระคลัง เพื่งคืนหัวเมืองให้กลาโหมเมื่อสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ คงให้พระคลังว่าแต่เหล่าหัวเมืองที่อยู่ใกล้ปากอ่าวสยาม

สมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้ตั้งรัฐมนตรีขึ้นไว้ปรีการราชการแผ่นดินคณะหนึ่ง และตั้งองคมนตรีขึ้นไว้ปรีการราชการในพระองค์อีกคณะหนึ่ง ก็ได้จัดตั้งกระทรวงขึ้น ๑๒ กระทรวง ภายหลังย่อลงเหลือ ๑๐ กระทรวง คือ ๑. วัง ๒. นครบาล ๓. พระคลังมหาสมบัติ ๔. เกษตราธิการ ๕. การต่างประเทศ ๖. มหาดไทย ๗. ขุดดินธรรม ๘. ธรรมการ ๙. โยธาธิการ ๑๐. กลาโหม และโปรด

๑. รัฐมนตรี ผู้ปรีการราชการแผ่นดิน ในชั้นต้นเรียกว่า เคาณชิตเดอร ออฟเดอะเดค
๒. องคมนตรี ผู้ปรีการราชการของพระมหากษัตริย์ ในชั้นต้นเรียกว่า พริวิเคานชิตเดอร

เกล้า ๆ ให้เสนาบดีทุกกระทรวงมีสเสมอกัน และให้ประชุม
กันปรึกษาราชการตามหน้าที่ในสภา ซึ่งเรียกว่า "สภาเสนาบดี"

กระทรวงนครบาลได้จัดการปกครองเมืองต่างๆ ในเขต
ราชธานี เมืองนอกนั้นขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย

ใน พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติจัด
เทศาภิบาลใหม่ให้เป็นไปตามแบบแผนปัจจุบัน ฉะนั้นการ
ทหารจึงตกเป็นหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม

สมเด็จพระมงกุฎเกล้า ให้รวมกระทรวงนครบาลเข้ากับ
กระทรวงมหาดไทย ฉะนั้นการปกครองเมืองต่างๆ ทั้งหมด
จึงตกเป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย และเมื่อสิ้นรัชกาล
ใน พ.ศ. ๒๔๖๘ มีกระทรวงทั้งหมดอยู่ ๑๒ กระทรวง คือ—

๑. วัง ๒. พระคลังมหาสมบัติ ๓. เกษตรธิการ
๔. การต่างประเทศ ๕. มหาดไทย ๖. ยุติธรรม
๗. ศึกษาธิการ ๘. กมนาคม ๙. กลาโหม ๑๐. ทหารเรือ
๑๑. มุรธาธร ๑๒. พาณิชยการ

สมเด็จพระปกเกล้า ได้ตั้งอภิรัฐมนตรีไว้ปรึกษา

๑. รัชกาล เสด็จครองราชสมบัติ เสด็จเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
๒. อภิรัฐมนตรี ผู้ปรึกษาราชการแผ่นดินชั้นสูง

ราชการแผ่นดินคณะหนึ่ง และตั้งกรรมการองคมนตรี
ไว้ปรึกษาราชการส่วนพระองค์อีกคณะหนึ่ง

เมื่อต้นรัชกาลที่ ๗ คงมีกระทรวงอยู่ ๑๐ กระทรวง คือ—

๑. มหาดไทย ๒. กลาโหม ๓. การต่างประเทศ
๔. พระคลังมหาสมบัติ ๕. เกษตรธิการ ๖. ยุติธรรม
๗. ธรรมการ ๘. พาณิชยและคมนาคม ๙. วัง ๑๐. มุรธาธร

เมื่อก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๕ พระมหา
กษัตริย์มีพระราชอำนาจมาก จะจัดทำอะไรได้แทบทุกอย่าง
ผู้ที่ได้รับตำแหน่งสำคัญ ต้องเป็นผู้ชอบพอและไว้
พระทัย" ทุกประเทศในสมัยโบราณ พระมหากษัตริย์
มีอำนาจเหนือชีวิตและข้าวของเงินทองของพลเมืองของพระ
องค์ทั้งหมด โดยเหตุฉนั้นจึงมีพระนามว่าเจ้าชีวิต พระเจ้า
แผ่นดิน พระเจ้าอยู่หัว นายคน ในหลวง ซึ่งเรียกติดปาก
มาจนถึงทุกวันนี้

คำถาม

๑. สยามครั้งโบราณถือการทหารหรือพลเรือนเป็นหลัก?

๑. พระทัย ใจ

๒. การพลเรือนฝากใครทำ ?
๓. ผู้ที่เป็นหัวหน้าฝ่ายพลเรือน เลือกลูกเขาคณะไหน เพราะอะไร ?
๔. การปกครองต่อมาแบ่งเป็นกี่แผนก แผนกอะไรบ้าง ?
๕. ภายหลังเพิ่มแผนกอะไรขึ้นอีก ?
๖. ผู้เป็นหัวหน้าฝ่ายทหารเรียกว่าอะไร ฝ่ายพลเรือนเรียกว่าอะไร ?
๗. เมื่อมีราชการเกิดขึ้นจัดการอย่างไร ?
๘. ต่อมาหัวเมืองแบ่งให้อยู่ในบังคับบัญชาแผนกใด ?
๙. หัวเมืองส่วนไหนใครปกครอง ปกครองอะไรบ้าง ?
๑๐. สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดตั้งกระทรวงขึ้นเป็นกี่กระทรวง คือกระทรวงอะไรบ้าง ?
๑๑. สยามเลิกการปกครองแบบทหารเมื่อไร ?
๑๒. ใครเป็นหัวหน้าทหารทั้งหมด ?
๑๓. พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจเพียงไร ?
๑๔. ตำแหน่งใดๆ ใครตั้ง ? มีกฎเกณฑ์อย่างไร ?
๑๕. ประชาชน เรียก ขาน พระมหากษัตริย์ กันว่า กระไรบ้าง ?

อิสริยยศหรือบรรดาศักดิ์ขุนนางมี ๔ ชั้น คือ

๑. สมเด็จพระเจ้าพระยา (ชั้นพิเศษ) ๒. เจ้าพระยา
๓. พระยา ๔. พระ ๕. หลวง ๖. ขุน ๗. หมื่น
๘. พัน ๙. ทนาย

ศักดินา คืออำนาจปกครองที่นาในครั้งโบราณ เคยถือเป็นหลักปรับไหมและหลักอำนาจ.

บทที่ ๗
ส่วยสาอากร

คนทุกคนต้องมีเงินมีไข ถ้าไม่ทำอะไรทำนาค้าขายหรือทำงานตามโรงงานก็จะมีอะไรกินอะไรใช้ พ่อแม่ไปทำงานได้ข้าวปลาและเงินทองมาก็แบ่งเลี้ยงครอบครัว พวกเธอจึงไม่ต้องไปทำงาน เมื่อเธอโตขึ้น เธอจะต้องทำงานเลี้ยงพ่อแม่และครอบครัวของเธอเหมือนกัน นอกจากนั้นเธอจะต้องพยายามสะสมเงินทองไว้ใช้ในเวลาที่หาไม่ได้ด้วย

ประเทศก็เหมือนกับคน ต้องหาเงินและข้าวของมาใช้เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงต้องเก็บข้าวของเงินทองมาจากพลเมืองเงินทองและข้าวของที่เก็บมาได้ เรียกว่าส่วยสาอากร ส่วยสาอากรครั้งกรุงศรีอยุธยา มี ๔ อย่าง คือ จังกอบ อากรส่วย และฤชา

จังกอบ คือ ภาษีที่เก็บชักสินค้าหรือเงินเป็นส่วนลดคิดตามขนาดยานพาหนะ^๑ เมื่อเดินผ่านด่านขนอน^๒

อากร คือ ภาษีที่เก็บชักส่วนรายได้ซึ่งชาวเมืองทำมาหา

๑. ยานพาหนะ คือ รถ เกวียน เรือ เป็นต้น

๒. ด่านขนอน คือ ที่สำหรับตรวจของต้องห้ามและเก็บภาษี

กินได้จากการทำสวน จับปลา หาของในป่า ขุดหาแร่ หรือต้มกลั่นสุรา

ส่วย คือ เงินหรือสิ่งของ ซึ่งรัฐบาลกำหนดให้พลเมืองหามาให้ แทนทำราชการ

ฤชา คือ ค่าธรรมเนียมหรือเบี้ยปรับ

คำว่าภาษี เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อรัชกาลที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทร์

กรมพระคลัง มีหน้าที่เก็บเงินทองและข้าวของที่ได้จาก

ส่วยสาอากรไว้ในคลังต่างๆ ตามชนิดของ จึงมีคำเรียกคลังเหล่านี้ว่าสิบสองท้องพระคลัง กรมพระคลังยังทำการค้าขายให้ประเทศ และซื้อของไว้ใช้ในราชการ นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศด้วย เพิ่งมาแยกเป็นสองกรมภายหลังเรียกว่า “กรมพระคลัง” “กรมท่า”

กรมท่า มีหน้าที่บังคับการท่าเรือต่างประเทศที่เข้ามาค้าขาย และเกี่ยวข้องกับการต่างประเทศด้วย. ภายหลังเรียกชื่อว่า กระทรวงการต่างประเทศ

คำถาม

๑. ความจำเป็นของคนมีอะไรบ้าง?
๒. คนได้ของกินของใช้มาจากไหน?
๓. ทำไมเธอผู้ยังเป็นเด็กจึงไม่ต้องไปทำงาน?
๔. เมื่อเธอเติบโตขึ้นจะต้องทำอะไร?
๕. ประเทศได้เงินมาจากไหน?
๖. เงินที่ได้มาเรียกว่าอะไร มีกี่อย่าง อะไรบ้าง?
๗. จังกอบ อากร ส่วย ฤชา คืออะไร?
๘. ใครมีหน้าที่รักษาเงินและข้าวของที่เก็บมาได้จากพลเมือง?
๙. กรมพระคลังมีหน้าที่อะไรบ้าง บอกมาให้หมด?
๑๐. ภายหลังแยกเป็นกรมอะไรบ้าง มีหน้าที่อะไรบ้าง?
๑๑. ทำไมกรมท่าจึงมีนามเช่นนั้น?

บทที่ ๘

กฎหมาย

ข้อบังคับหรือกฎหมายเป็นของสำคัญที่สุด เพราะแทบทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับกฎหมาย ใครทำผิดจะต้องรับโทษ จะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายไม่ได้ ดังเช่นข้อบังคับของโรงเรียน นักเรียนทุกคนต้องทำตามข้อบังคับและแบบแผนของโรงเรียน เมื่อผู้ใดทำผิดก็ต้องถูกทำโทษ เมื่อเขาจับไม่ได้หรือเขาไม่จับก็รอดตัวไปชั่วคราว แต่คงได้ชื่อว่าทำผิดอยู่นั่นเอง ทางบ้านเมืองมีตำรวจเป็นผู้จับคนทำผิดกฎหมาย ส่วนทางโรงเรียน ครูหรือหัวหน้านักเรียนเป็นเจ้าหน้าที่ห้ามปรามนักเรียนไม่ให้ทำผิด หรือจับผู้ทำผิดมาให้ครูใหญ่ลงโทษ

กฎหมายต้องเปลี่ยนแปลงและแก้ไขเสมอ เพราะสมัยหนึ่งใช้ได้ดี ต่อมาอีกสมัยหนึ่งกลับไม่เหมาะ จึงต้องเลิกหรือแก้ไขใหม่ เช่นการมีทาสก็ต้องเลิก และการเมียนหลังคนด้วยหวาย ดอกเล็บบับขมับ หรือการทรมานอย่างอื่น ๆ ก็ยกเลิก

อนึ่ง การเก็บภาษาก็ต้องใช้กฎหมายบังคับ เมื่อจะลดจะเพิ่มหรือจะเลิกภาษีก็ต้องทำเป็นกฎหมายทูลเกล้าฯ ถวายเจ้าหน้า

จะเก็บตามชอบใจไม่ได้

สมัยเมื่อพระมหากษัตริย์อยู่เหนือกฎหมาย คำสั่ง
(พระบรมราชโองการ) ของพระมหากษัตริย์เป็นกฎหมายที่
เดียว เมื่อจะโปรดเกล้าฯ ให้พลเมืองกระทำหรือห้ามไม่ให้
กระทำอันใด ก็ทรงสั่งให้เจ้าพนักงานร่างข้อบังคับขึ้นก่อน
เมื่อแก้ไขเห็นชอบด้วยแล้ว ข้อบังคับนั้นก็ใช้เป็นกฎหมาย
วิธีตั้งกฎหมายเช่นนั้น เป็นวิธีเก่าแก่ที่ใช้กันมาตั้งหลายร้อย
ปีแล้ว ในทวีปยุโรปก็เคยใช้วิธีเช่นเหมือนกัน.

คำถาม

๑. ทำไมกฎหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญ ?
๒. ผู้ไม่รู้กฎหมายเมื่อกระทำผิดจะต้องรับโทษหรือไม่
เพราะเหตุไร ?
๓. นักเรียนจะต้องทำอย่างไร เมื่ออยู่ในโรงเรียน ?
๔. พลเมืองจะต้องทำอย่างไร ?
๕. ใครทำผิดจะได้ผลอย่างไร ?
๖. ผู้ที่ทำผิดไม่ถูกทำโทษเพราะอะไร ? คงได้ข้อ
อะไร ?

๗. ฝ่ายบ้านเมือง ใคร เป็นเจ้าหน้าที่จับกุม ผู้ทำผิด
กฎหมาย ?

๘. ใครเป็นผู้กล่าวห้ามปรามนักเรียนผู้ทำผิด ?

๙. ทำไมกฎหมายจึงต้องเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ?

๑๐. ทำไมจึงเลิกทาส ?

๑๑. ผู้ถูกจำคุก เมื่อจะเข้าคุกจะต้องได้รับโทษอย่างไร
ในครั้งโบราณ ?

๑๒. ถ้าจะเก็บภาษีใหม่ จะต้องทำอย่างไร ?

๑๓. สมัยเมื่อพระมหากษัตริย์อยู่เหนือกฎหมาย ทรง
ตั้งกฎหมายอย่างไร ?

๑๔. วิธีตั้งกฎหมายเช่นนั้นเป็นวิธีอะไร ?

๑๕. ใช้มานานเท่าไร ตั้งแต่ครั้งไหน ?

การมีทาสหรือว่าเป็นการไม่ดี เหยียดคนเป็นสัตว์
ซื้อขายตามชอบใจ จะทำอะไรแก่ทาสก็ได้ทั้งหมด
ลูกหลานของทาสก็ต้องเป็นทาสตลอดไป ค่าตัวหรือราคา
ของทาสไม่มีลด บางทีกลับทวีขึ้น มีตัวเรียกว่า สารกรรมธรรม
บอกชื่อของทาสและตำแหน่ง และราคาให้ไว้แก่นายเงิน

สมเด็จพระจุลจอมเกล้า ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เลิกทาส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔

ผู้ถูกจำคุกจะต้องถูกเขียนหลังด้วยหวาย ๒ ขกก่อน ขกหนึ่ง ๓๐ ท เมื่อจะเขียน เขาเอามือเท้าและบั้นเอวผูกเข้ากับหลักให้หลังอ แล้วถอดเสื้อผ้าคลุมหลังออกแล้วจึงเขียน วิธีนี้ได้เลิกใช้มาตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระจุลจอมเกล้า.

บทที่ ๘

ศาลหลวง

ครั้งโบราณถือเหมือนกันหมดทุกประเทศว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ประทานความเที่ยงตรงแก่พลเมือง เมื่อใครมีทุกข์ร้อนก็ไปฟ้องร้องต่อพระองค์ท่าน ฉะนั้นจึงมีกระตังหรือกลองที่ประตู่วัง สำหรับลั่นหรือตเรียกเจ้าหน้าที่รับฎีกา ต่อมาพระมหากษัตริย์ทรงมีพระธุระมากขึ้น และผู้ทูลอยู่นอกเมืองหลวงก็มาร้องฎีกาไม่ได้ จึงทรงตั้งผู้ช่วยรับความเที่ยงตรงขึ้น แต่เพื่อจะเอาการงานนั้นไว้ใกล้พระองค์ จึงทรงตั้งหัวหน้ากรมวังเป็นผู้ช่วย และมีอำนาจตั้งยกเลิกบัตรออกไปอยู่ตามหัวเมือง เพื่อบริการความเที่ยงตรงของเมืองนั้นๆ ให้พระมหากษัตริย์ทรงทราบ.

ศาลหลวงมีตุลาการและ “ลูกขุนณศาลหลวง” เป็นเจ้าหน้าที่ ประเทศสยามครั้งโบราณ ตุลาการเป็นไทย ลูกขุนณศาลหลวงเป็นพราหมณ์ชาวอินเดีย มีอยู่ ๑๒ คน เป็นผู้รู้กฎหมายดี ลูกขุนเหล่านี้เป็นผู้รับฟ้องและชี้ว่าข้อใดจะต้องสืบพยาน และชี้ว่าฝ่ายไหนผิดเพราะเหตุไร ส่วนตุลาการเป็นผู้สืบพยานและเป็นผู้บังคับผู้แพ้ความ ถ้าคู่ความไม่

พอใจในคำพิพากษากฎาฎีกาได้

ศาลมี ๔ ชั้น คือ ศาลความอาญา ได้แก่ศาลชำระความที่มีโทษหลวง และศาลความแพ่ง ได้แก่ศาลชำระความที่ไม่มีโทษหลวง ศาลทั้ง ๒ ชั้นนี้ขึ้นกับกรมวัง ศาลของกรมเมืองชำระความเกี่ยวกับโจรผู้ร้าย และศาลของกรมต่างๆ ชำระความที่เกี่ยวข้อกับกรมนั้นๆ ศาลหัวเมืองก็จัดอย่างศาลในกรุง.

คำถาม

๑. ครั้งโบราณใครเป็นผู้ให้ความเที่ยงตรงแก่พลเมือง?
๒. เมื่อชาวเมืองมีทุกข์ร้อนจะต้องทำอะไร?
๓. ทำไมจึงมีกระดิ่งหรือกลองที่ประตู่วังพระเจ้าแผ่นดิน?
๔. ใครเป็นผู้ช่วยพระเจ้าแผ่นดินในหน้าที่รักษาความเที่ยงตรง เพราะเหตุไร?
๕. ใครเป็นผู้รายงานความเที่ยงตรงของเมืองนั้นๆ ให้พระเจ้าแผ่นดินทราบ?
๖. ใครเป็นผู้ตั้งแต่งยกกระบัตรออกไปอยู่หัวเมือง?

๗. ศาลหลวงมีใครเป็นเจ้าหน้าที่?
๘. ใครเป็นตุลาการมีหน้าที่อย่างไร?
๙. ใครเป็นลูกขุนณศาลหลวง มีจำนวนกี่คน มีหน้าที่อย่างไร?
๑๐. ถ้าความไม่พอใจในคำพิพากษาจะทำอย่างไร?
๑๑. ศาลมีกี่ชั้น เรียกชื่อว่าอะไร?
๑๒. หัวเมืองมีศาลหรือไม่ จัดการอย่างไร?

ลูกขุนณศาลหลวง ประชุมกันที่ศาลาลูกขุนนอก
ลูกขุนณศาลา หรือเสนาบดี ประชุมกันณศาลาลูกขุนใน

บทที่ ๑๐

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

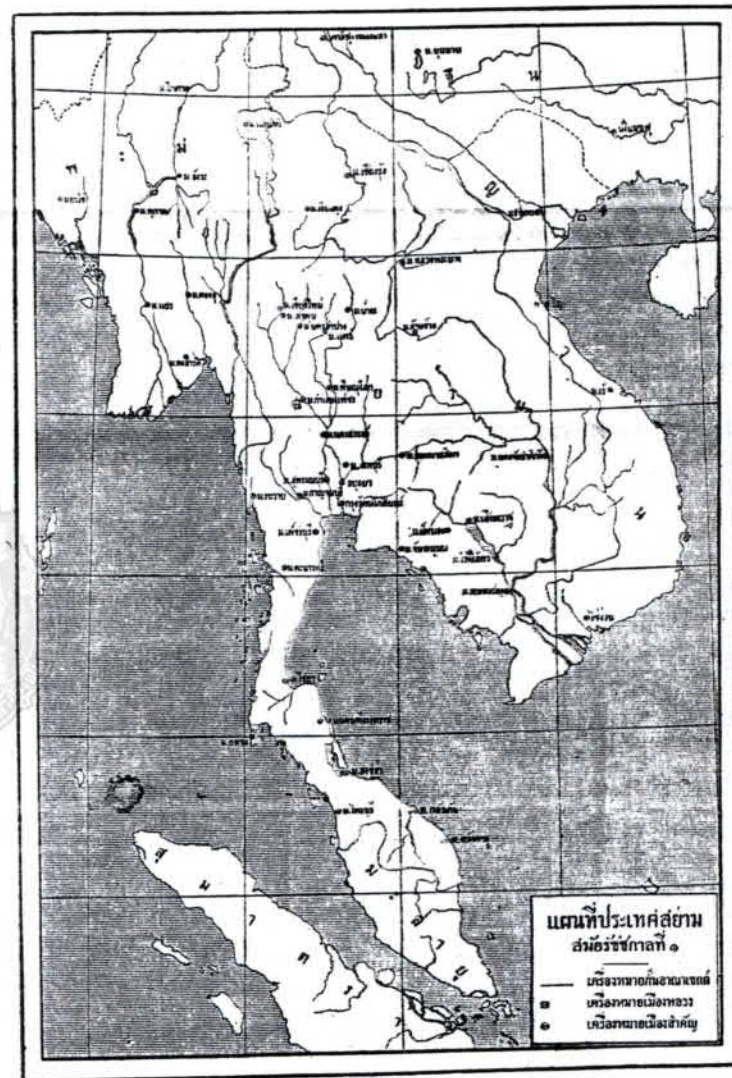
เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ ๒ สมเด็จพระบรมราชาที่ ๕ หรือพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้สร้างกรุงธนบุรีเป็นราชธานี เมื่อสิ้นรัชกาลของพระเจ้ากรุงธนบุรีแล้ว สมเด็จพระพุทธยอดฟ้า ได้เสด็จกลับจากประเทศเขมรมาถึงกรุงธนบุรี เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ และได้เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ สร้างกรุงเทพมหานครขึ้นตรงข้ามกับกรุงธนบุรีเป็นราชธานี.

อาณาเขตต์ของประเทศสยามในแผ่นดินสมเด็จพระพุทธยอดฟ้ากว้างขวางกว่าในสมัยใดๆที่เคยปรากฏมาในพงสาวดารของประเทศนี้

ทิศเหนือ จดเขตต์เงี้ยว สิบสองพันนา จีน และตังเกีย
ทิศใต้ จดเขตต์ปาหัง และเประ

ทิศตะวันออก จดเขตต์ตังเกีย ญวนเหนือ และญวนใต้
ของฝรั่งเศส

ทิศตะวันตก จดเขตต์มอญ และอ่าวเบงกอล
แต่นำเสียดาขดินแดนของประเทศสยามในเวลาเดียวกัน

ลดน้อยลงไปกว่าเก่ามาก การปกครองในชั้นต้นปกครอง
อย่างสมัยกรุงศรีอยุธยา และต่อมาสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
ได้ทรงเปลี่ยนแปลงใหม่ ดังนี้

การปกครองในมณฑลหนึ่ง ตั้งแต่บ้านบ้านหนึ่งมีเจ้าบ้าน
ปกครอง คนอื่นๆในบ้านเป็นลูกบ้าน หลายบ้านรวมกันเป็น
หมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านปกครอง ลูกบ้านในหมู่บ้านประชุม
กันเลือกเจ้าบ้านที่เป็นชายเป็นผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านของตน
หลายหมู่บ้านรวมกันเป็นตำบล มีกำนันเป็นหัวหน้า ผู้ใหญ่
บ้านทั้งปวงในตำบลนั้นเลือกกันเป็นกำนันนายตำบลคนหนึ่ง
หลายตำบลรวมกันเป็นอำเภอ มีนายอำเภอปกครอง
หลายอำเภอรวมกันเป็นเมือง ภายหลังเรียกเมืองว่าจังหวัด
มีผู้ว่าราชการเมืองหรือจังหวัดปกครอง หลายเมืองหรือ
จังหวัดรวมกันเป็นมณฑล มีข้าหลวงเทศาภิบาล หรือสมุห-
เทศาภิบาลปกครอง

นายอำเภอกระทรวงเจ้าหน้าต่งตั้ง ผู้ว่าราชการเมือง
หรือจังหวัดและข้าหลวงเทศาภิบาล หรือสมุหเทศาภิบาล
โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง.

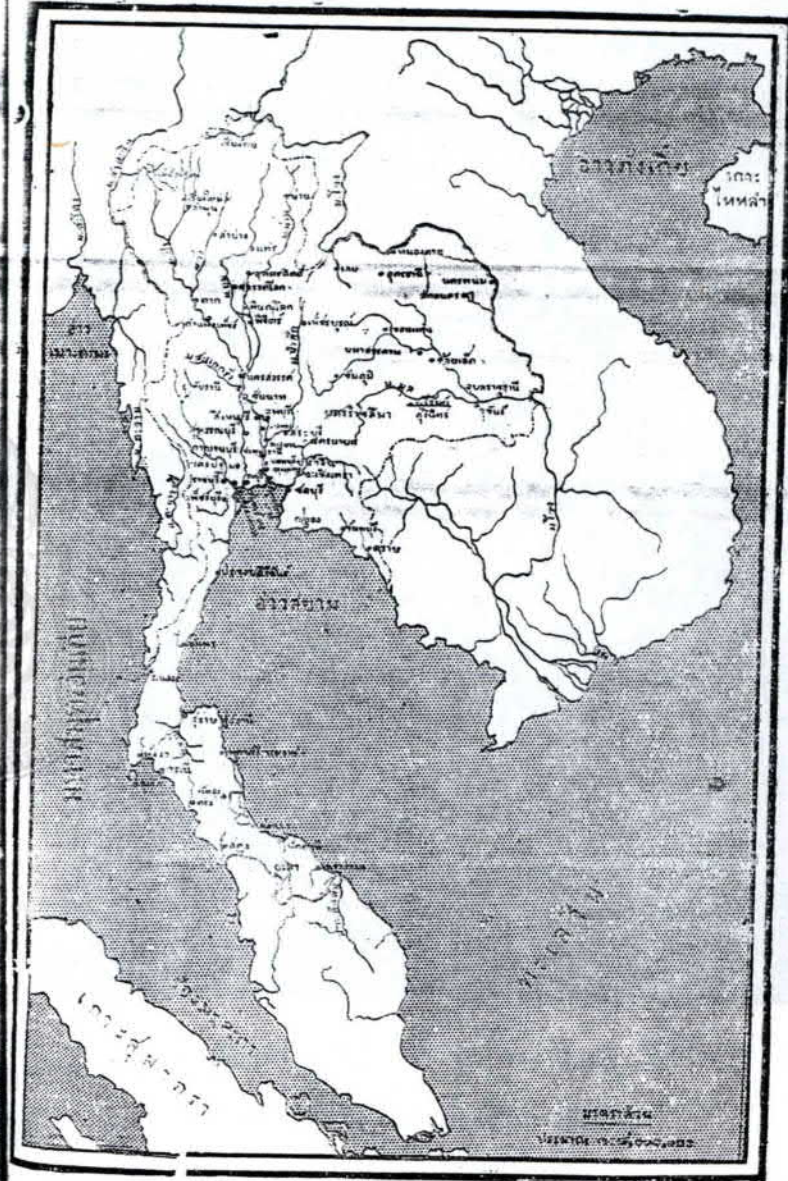
เมื่อพ.ศ. ๒๔๕๘ โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งตำแหน่งอุปราชขึ้น

และให้เป็นตำแหน่งสูงสุดในภาคที่อุปราชประจำอยู่ตำแหน่ง
นั้นภายหลังเลิกล้มไป คงเหลือแต่ตำแหน่งสมุหเทศาภิบาล

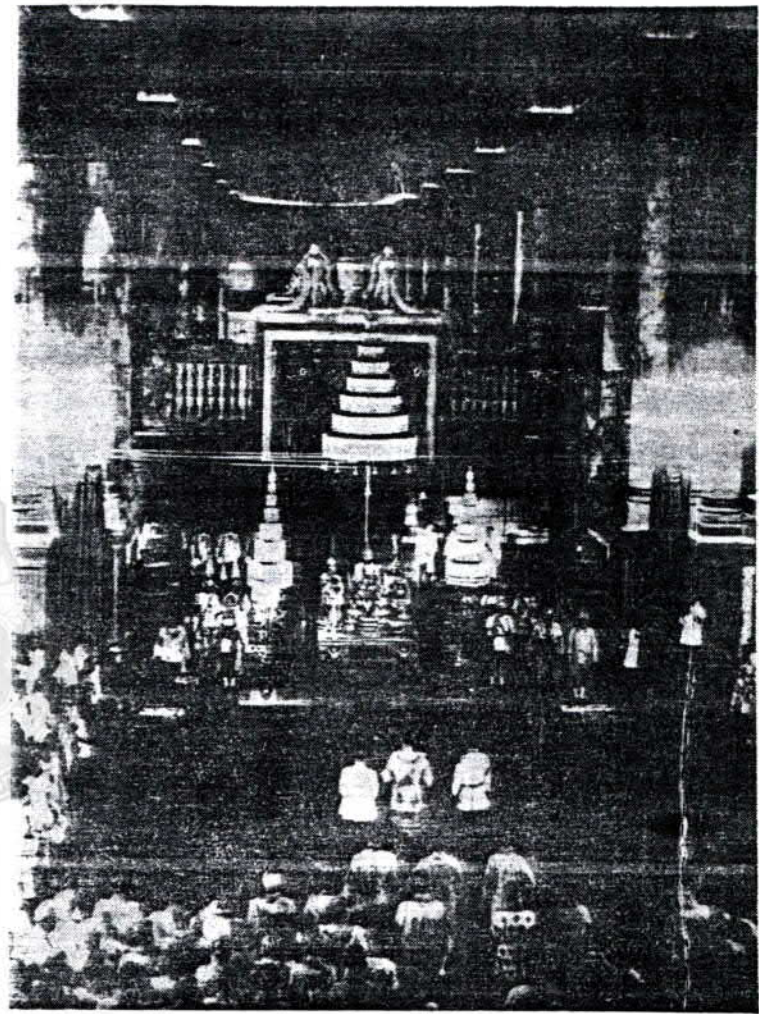
ประเทศสยามแบ่งออกเป็น ๑๘ มณฑล ครั้นถึงพ.ศ.
๒๔๖๕ มีเหลืออยู่ ๑๔ มณฑล ในพ.ศ. ๒๔๗๕ ลดลงเหลือ
๑๐ มณฑล ต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๖ ยุบมณฑลหมด คงมีแต่
จังหวัด จังหวัดทั้งหมดมีอยู่ ๗๐ จังหวัด แบ่งเป็น ๔๐๘
อำเภอ ราวๆ ๕๐๐๐ ตำบล

คำถาม

๑. วันที่ ๖ เมษายน เป็นวันสำคัญอย่างไร ?
๒. อาณาเขตต์ของสยามในแผ่นดิน สมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้า เป็นอย่างไร ?
๓. อาณาเขตต์เดิยวณเป็นอย่างไร ?
๔. มณฑลแบ่งออกเป็นอย่างไร ? ใครเป็นหัวหน้า ?
๕. อุปราชเป็นตำแหน่งอะไร ?
๖. มณฑลอย่างมามีเท่าไร ? อย่างน้อยมีเท่าไร ?
๗. จังหวัดทั้งหมดมีเท่าไร ?
๘. อำเภอทั้งหมดมีเท่าไร ?

แผนที่ประเทศไทยสมัยปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ พระราชทานรัฐธรรมนูญ
แก่เจ้าพระยาพิชัยญาติ ประธานสภาผู้แทนราษฎร

ตอนที่ ๒

บทที่ ๑๑

อำนาจสูงสุด

ไทยใช้การปกครองอย่างแบบพ่อปกครองลูก ตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นเมืองหลวง ต่อมา (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๗๒) ใช้ระบอบพระมหากษัตริย์เห็นอกกฎหมาย เรื่อยมาจนได้รับพระราชทานกฎหมายปกครองประเทศ คือ (๑) พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ และ (๒) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ การปกครองจึงเปลี่ยนเป็นระบอบพระมหากษัตริย์ใต้กฎหมาย

การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยนี้ อำนาจสูงสุดเป็นของปวงชนชาวสยาม พระมหากษัตริย์เป็นหัวหน้าของบ้านเมือง ตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นเพื่อจัดการบ้านเมืองตามความประสงค์ของราษฎรทั้งหลาย แต่จะปฏิบัติต่อเมื่อสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรีถวายคำแนะนำและยินยอมเท่านั้น

๔๕

พระมหากษัตริย์ทำอะไรไม่ผิด เพราะเมื่อจะสั่งราชการหรือตราบทกฎหมาย คณะรัฐมนตรีจะต้องแนะนำ และรัฐมนตรีฝ่ายหนึ่งต้องลงชื่อรับรอง (รับสนอง) พระบรมราชโองการ (คำสั่ง) คือรับผิดชอบด้วย คณะรัฐมนตรีต้องได้รับความสนับสนุนจากสมาชิกส่วนมากของสภาผู้แทนราษฎร จึงจะอยู่ในตำแหน่งได้ ตุลาการชำระความในพระนามของพระมหากษัตริย์ คือนำกฎหมายที่สภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบออกใช้ สภาผู้แทนราษฎรได้อำนาจมาจากราษฎร เพราะในเวลาเลือกตั้งผู้แทนราษฎรซึ่งกำหนดให้มีทุก ๆ ๔ ปี นั้นราษฎรเป็นผู้เลือกให้มาเป็นสมาชิก ถ้าราษฎรไม่พอใจในการกระทำของสมาชิกคนใด หรือชมรมการเมืองใด ก็จะเลือกคนอื่นในคราวต่อไป หรือเลือกคนในชมรมอื่นที่มันโยบายเป็นที่พอใจเขา.

คำถาม

๑. ครั้งกรุงสุโขทัยใช้การปกครองชนิดใด ?
๒. ต่อมาใช้การปกครองชนิดใด ?
๓. พระราชทานการปกครองแบบรัฐธรรมนูญเมื่อไร ?

๔

๔. การปกครองอย่างใหม่นี้ เรียกว่าอะไร ?
๕. อำนาจสูงสุดเป็นของใคร ?
๖. พระมหากษัตริย์เป็นอะไร และทำอะไร ?
๗. สถาปนาพระมหากษัตริย์อย่างไรบ้าง ?
๘. ใครเป็นผู้แนะนำพระมหากษัตริย์ ?
๙. รัฐมนตรีทำราชการอยู่ได้เพราะอะไร ?
๑๐. ตุลาการตัดสินความในนามของใคร ?
๑๑. ผู้แทนราษฎรอยู่ในตำแหน่ง มีกำหนดเวลาเท่าไร

บทที่ ๑๒

หน้าที่และสิทธิของพลเมือง

คนโดยมากในแหลมทองหรือแหลมอินโดจีน และในประเทศจีนถือศาสนาแปลกกว่าที่อื่น เพราะคนเดียวก่อหลายศาสนา เช่นไทยถือศาสนาพราหมณ์กับพุทธศาสนา จีนถือเต๋าขงจื๊อและพุทธศาสนาเป็นต้น ไม่ถือศาสนาเดียว อย่างคนในทวีปยุโรปและอเมริกา แต่เดิมา ในทวีปยุโรปถ้าพระมหากษัตริย์ถือศาสนาใด พลเมืองต้องถือศาสนานั้น ถ้าขัดกันจะถูกทำโทษอย่างหนัก ถูกเผาเสียทั้งเป็นก็มี เพิ่งมาขอมให้พลเมืองเลือกถือศาสนาได้ตามชอบใจในไม่ช้านัก แต่ในประเทศสยามเรา ใครจะถือศาสนาใดก็ได้ ใครทำอะไรก็ได้ ถ้าไม่ผิดกฎหมายหรือแบบแผน ฉะนั้นจึงมีนามว่า “ไทย” ซึ่งมีความหมายว่าเป็นอิสระ.

คนทุกคนมีหน้าที่จะต้องทำงานหาเลี้ยงตนและครอบครัว และช่วยเหลือราชการ เช่นเสียภาษีอากรและเป็นทหาร เป็นต้น จะคอยให้คนอื่นช่วยไม่ได้ ฉะนั้นเมื่อยังเป็นเด็กจึงต้องอดส่ำหยาบตามเล่าเรียนอบรมวิชาความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งวิชาอาชีพด้วยตามอัธยาศัย จะได้เป็นคนดีสุภาพเรียบร้อย

แข็งแรง และเฉลียวฉลาด รู้จักทำมาหากินในทางที่ชอบ เพื่อจะได้เลี้ยงตน ครอบครัว บิดามารดา และช่วยเหลือประเทศชาติต่อไป เพราะถ้าช่วยตนเองไม่ได้ จะช่วยใครๆ ก็ไม่ได้

นักเรียนเมื่อเรียนอยู่ในชั้น ต้องฟังคำสอนของครู หรือทำงานตามที่ครูหรือหัวหน้าสั่ง เมื่ออยู่นอกห้องจะทำอะไรก็ได้ แต่ต้องมีให้ผิดข้อบังคับและแบบแผนของโรงเรียน หรือทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน และต้องมีกิริยาจาสุภาพเรียบร้อยต่อคนทุกคนด้วย ถ้านักเรียนคนใดขึ้นทำความผิด เขาจะมาฟ้องให้ครูทำโทษ ถ้าอยู่ที่บ้าน เขาก็ฟ้องพ่อแม่ของตนให้ทำโทษ ถ้าทำผิดกฎหมาย เขาจะบอกให้ตำรวจจับหรือฟ้องศาลให้ปรับหรือจำคุก ซึ่งทำให้ตนและพ่อแม่เสียชื่อเสียง และต้องเสียเงินด้วย เพราะฉะนั้น เราต้องระวังอย่าทำผิดหรือเลื่องกฎหมาย เพราะผู้ที่ทำผิดหรือเลื่องกฎหมาย ต้องนับว่าเป็นผู้ที่ไม่เคารพกฎหมาย.

อนึ่ง การเล่นฟุตบอลล์ บาสเกตบอลล์ เนตบอลล์ เหล่านี้ โรงเรียนมีความประสงค์จะให้นักเรียนออกกำลังกาย และสนุกด้วย ไม่ได้ให้ไปหัดเตะและชกต่อยกันในสนาม

ฉะนั้นนักเรียนจะต้องจำไว้ให้ดี เพราะการที่จะเล่นได้ดั้นนั้น เล่นจะต้องได้รับการฝึกซ้อมมาก และต้องช่วยเหลือกลมกลืนกันทั้งชุด ต้องอดทน กล้าหาญ และมีใจเป็นนักเลงกีฬา เล่นถูกกติกา เมื่อคนทำผิดก็ต้องขอโทษ เมื่อเขาขอโทษก็ต้องยอมยกโทษให้ ไม่ผูกใจเจ็บ และระวังรักษาเกียรติยศและชื่อเสียงของโรงเรียนและของตนไว้ การแพ้ชนะเป็นของธรรมดา ไม่ใช่เสียร้องไห้ ได้ดีใจ. และไม่ใช่โทษผู้ตัดสินเมื่อพวกของตนแพ้.

คำถาม

๑. คนในประเทศสยามและประเทศจีน โดยมากถือศาสนาอย่างไร ?
๒. คนในทวีปยุโรปถือศาสนาอย่างไร ?
๓. เมื่อก่อนพลเมืองในยุโรป ถือศาสนาเหมือนใคร ถ้าไม่ถือศาสนานี้จะได้รับผลอย่างไร ?
๔. เดิวนั้น พลเมือง ใน ยุโรป เป็นอย่างไร ในเรื่องถือศาสนา ?
๕. ในการถือศาสนาประเทศสยามยอมให้เป็นอย่างไร ?

๖. คนทุกคนมีหน้าที่ต้องทำอะไรบ้าง ?
๗. เมื่อเป็นนักเรียนจะต้องทำอะไร ?
๘. นักเรียนอยู่ในชั้นจะต้องทำอะไร ?
๙. เมื่ออยู่นอกห้องเรียนทำอะไรได้บ้าง ?
๑๐. ถ้านักเรียนทำผิดจะได้ผลอย่างไร ?
๑๑. ผู้ที่ถูกปรับและถูกจำคุกเพราะเหตุอะไร ?
๑๒. เล่นกีฬาเพื่อประโยชน์อะไร ?

ศาสนาพราหมณ์ ยูดา คริสต์ และอิสลาม
สอนให้คนฟังพระเจ้า ๆ เป็นผู้ให้สุขทุกข์แก่มนุษย์ ส่วน
พระพุทธศาสนา สอนให้คนฟังตนเอง ใครทำดีได้ดี ใคร
ทำชั่วได้ชั่ว

ในทวีปยุโรป ชนชาวตุรกีและแอลเบเนียถือศาสนา
อิสลาม

พวกเขยนับถือศาสนายูดา ถูพระยะโฮวาเป็นพระเจ้า
พระเยซูคริสต์ก็เป็นชนชาติยิว และได้รับสมมติให้
เป็นพระเจ้าของศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์ เกิดขึ้นจากศาสนายูดาและปรัชญาของ

กรีกโบราณรวมกัน

ศาสนาอิสลามกับศาสนายูดา เกิดมาจากศาสนาเก่า
ของชนชาวอาหรับ

พระมะหะหมัดเป็นเจ้าของศาสนาอิสลาม พวกที่
นับถือศาสนาอิสลาม ถือว่าพระมะหะหมัดเป็นผู้ทำนาย(นบี)
ของพระอะหล่า (พระเจ้า)

ศาสนาคริสต์แบ่งออกเป็น ๓ นิกาย คือ :-
โรมันคาทอลิก ๒. ออร์ทอดอกซ์ (ลัทธิกรีก) ๓. โปร
เตสแตนต์ (ลัทธิค่านิกายโรมันคาทอลิก)

ศาสนาอิสลามแบ่งออกเป็น ๒ นิกาย คือ :-
สุหนี่ ๒. มะห์นั (เจ้าเซ็น) หรือชีอะ

บทที่ ๑๓
ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

จังหวัดหนึ่งเป็นเขตเลือกตั้งเขตหนึ่ง ถ้าจังหวัดใดมีราษฎรเกินกว่าสองแสนคน ก็ต้องเพิ่มเขตเลือกตั้งขึ้นในจังหวัดนั้นอีกเขตหนึ่ง ต่อจำนวนราษฎรทุกสองแสนคนเศษของสองแสน ถ้าถึงแสนหนึ่งหรือกว่า ให้นับเป็นสองแสน (พลเมืองของประเทศสยามในพ.ศ. ๒๔๔๐ มี ๑๔ ล้านครึ่ง มีเขตเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ๕๑ เขต) เขตเลือกตั้งนั้น ยังแบ่งเป็นหน่วยลงคะแนนอีก หน่วยหนึ่งมี ๑ ถึง ๓ ตำบล และมีที่เลือกตั้งแห่งหนึ่ง

คนไทยทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชาย เมื่อมีอายุครบ ๒๐ ปีแล้ว มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งได้คะแนนหนึ่ง เว้นแต่ผู้ที่เป็นบ้า เป็นใบ้ และหูหนวก ศึกษามากเกิน นักพรต นักบวช ผู้ที่ศาลเพิกถอนสิทธิ หรือผู้ที่ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลในวันเลือกตั้ง ไม่ได้รับสิทธินั้น ประเทศในยุโรปและอเมริกาหลายประเทศ ไม่ยอมให้ผู้หญิงออกเสียงหรือเป็นผู้แทน ประเทศอังกฤษก็เพิ่งยอมเมื่อภายหลังมหาสงครามเอง

๕๗

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งควรจะออกไปลงคะแนนในวันเลือกตั้ง และเลือกผู้แทนที่ทำงานได้ดี และเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ดีที่สุด อย่างเดียวกับโรงเรียนเลือกผู้แทนไปเล่นฟุตบอลล์ กีฬา ต่อยมวย หรือเป็นนายก เลขาธิการ และกรรมการต่างๆ ของสโมสรในโรงเรียน อนุสภากาชาดหรือลูกเสือ ถ้าเราเลือกคนไม่ดีเป็นผู้แทน เขาก็ทำงานของเราไม่ได้ดี เราจะเสียใจภายหลัง ยิ่งเป็นผู้แทนราษฎรยิ่งสำคัญมากที่สุด เพราะผู้แทนราษฎรจะต้องไปเป็นปากเสียงของราษฎร และช่วยเหลือให้ราษฎรได้รับความสุขความเจริญตามความสามารถ

ถ้าผู้ใดไม่มีชื่ออยู่ในบัญชีชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหน่วยลงคะแนนของตน หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนใด เห็นว่าตามบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น มีชื่อบุคคลไม่มีสิทธิอยู่ด้วย ก็ให้ผู้นั้นร้องต่อคณะกรรมการอำเภอภายใน ๑๕ วัน นับตั้งแต่วันประกาศ ถ้าเขาไม่ยอมและอ้างเหตุผลไม่เพียงพอ จะขอให้ศาลจังหวัดนั้นชำระให้เด็ดขาดก็ได้ แต่ต้องรีบจัดการ

วันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งแห่งหนึ่ง จะมีกำหนดเป็นวันเดียวกันทุกหน่วยลงคะแนน และที่เลือกตั้งแห่งหนึ่งมี

กรรมการตรวจคะแนน ๓ คน กับกรรมการสำรองและเสมียน
คะแนนตามสมควร

เมื่อถึงวันเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งควรไปที่ที่เลือก
ตั้งที่เขาบอกให้ไป ในระหว่างเวลา ๘ นาฬิกา ถึง ๑๑ นาฬิกา
และต้องไปแสดงตนและฟังขานชื่อ รับของบัตรและหมายเลขประจำตัวผู้สมัครจากกรรมการตรวจคะแนน เมื่อได้รับ
ของบัตร และ หมายเลข ประจำตัว ผู้สมัคร แล้ว ก็เข้าไปปิด
หมายเลขประจำตัวผู้สมัคร ซึ่งต้องการ ลงบนบัตรในคูหาในที่
เลือกตั้ง แล้วทิ้งหมายเลขที่ไม่ต้องการไว้ในหีบในคูหา
นั้น พบบัตรเลือกตั้งเสร็จแล้วนำบัตรไปให้กรรมการตรวจคะแนน
ใส่ไปในหีบบัตร ถ้าไม่ยอมจะลงคะแนนให้ผู้ใด ก็ต้อง
คืนบัตรนั้นแก่กรรมการตรวจคะแนนตามกฎหมายบังคับ

กฎหมายห้ามชักชวนขอคะแนนหรือทำการบาร้องเพื่อ
การเลือกตั้ง ภายในย่าน ๓๐ เมตรจากที่เลือกตั้ง และห้ามชาว
ต่างดาวเกี่ยวข้องกับกาเลือกตั้ง ถ้าใครขัดขืนจะมีความผิด

เมื่อปิดการลงคะแนนเลือกตั้งแล้ว กรรมการตรวจ
คะแนนจะนับคะแนนโดยเปิดเผย และประกาศผลของการ
เลือกตั้งนั้น แล้วเก็บบัตรลงหีบ บัตรใดก็เก็บไว้ในหีบบัตร

สมบูรณ์ และบัตรเสียก็เก็บไว้ในหีบบัตรเสีย แล้วปิดหีบ
บัตรใส่กุญแจแล้วรีบส่งหีบบัตรและรายงานแสดงผลของการ
เลือกตั้งไปยังคณะกรรมการอำเภอ คณะกรรมการอำเภอจะได้
ส่งรายงานการเลือกตั้งไปยังคณะกรรมการจังหวัดโดยด่วน

เมื่อคณะกรรมการจังหวัดได้รับรายงานนั้น จากอำเภอ
ต่าง ๆ ในจังหวัดของตนครบถ้วนแล้ว ก็จะได้รวบรวมยอด
คะแนนการเลือกตั้ง และรับประกาศผลของการเลือกตั้ง
แล้วรายงานไปยังกระทรวงมหาดไทย เพื่อรายงานไปยังสภา
ผู้แทนราษฎร

ถ้าผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดเห็นว่า
การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ๆ ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ก็
ให้ผู้นั้นร้องต่อศาลจังหวัดที่เขตเลือกตั้งนั้นตั้งอยู่ภายใน
๓๐ วัน นับแต่วันประกาศผลของการเลือกตั้ง เมื่อศาล
จังหวัดสืบพยาน และทำความเห็นเสร็จแล้ว ก็จะส่งสำนวน
ไปให้ศาลฎีกาชำระ ถ้าศาลฎีกาเห็นว่าผิดก็จะสั่งให้เลือกตั้ง
ใหม่

คำถาม

๑. ราษฎรเพศใด อายุเท่าไร จึงจะมีสิทธิเลือกตั้ง ?
๒. ผู้ใดไม่มีสิทธิเลือกตั้งบ้าง ?
๓. บางประเทศห้ามคนเพศไหนเลือกผู้แทนราษฎร ?
๔. ถ้าเราไม่มีชื่อเป็นผู้เลือกตั้งจะต้องทำอย่างไร ?
๕. กรรมการตรวจคะแนนเสียงมีกี่คน ?
๖. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเริ่มแต่เวลาไร ถึงเวลาไร ?
๗. เมื่อถึงที่เลือกตั้งจะต้องทำอย่างไรบ้าง ?
๘. ใครเป็นผู้ประกาศผลการเลือกตั้ง ?
๙. ถ้าการเลือกตั้งไม่ถูกต้องกฎหมาย จะทำอย่างไร ?

เจ้านายทรงเป็นรัฐมนตรีหรือผู้แทนราษฎรไม่ได้ เพราะเป็นตำแหน่งการเมือง (รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๑)

ผู้แทนราษฎรได้เงินเดือนๆ ละ ๒๕๐ บาท แต่ส่วนผู้แทนราษฎรที่ยังคงเป็นข้าราชการประจำการอยู่ ได้ค่าประชุมในสมัยประชุมเดือนละ ๒๕๐ บาท รัฐมนตรี เลขาธิการรัฐมนตรีและผู้ช่วยซึ่งเป็นตำแหน่งการเมือง ไม่ได้เงินเดือน

ทางสภาผู้แทนราษฎร เพราะได้เงินเดือนพิเศษแล้ว

ประธานและรองประธานของสภาผู้แทนราษฎร นอกจากประโยชน์ที่จะได้รับในฐานะที่เป็นสมาชิกแล้ว ยังได้เงินเพิ่มพิเศษประจำตำแหน่ง ประธาน อีก เดือน ละ ๕๐๐ บาท รองประธานอีกเดือนละ ๒๐๐ บาท

บทที่ ๑๔

ผู้แทนราษฎร

ผู้ใดมีสิทธิเลือกตั้งและไม่มีความเสียหาย ผู้นั้นก็สมัคร
รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ได้ แต่ต้องมีอายุ
ไม่ต่ำกว่า ๒๓ ปีบริบูรณ์ มีความรู้ไม่ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา
หรือเทียบเท่า และ (๑.) ไม่เป็นเจ้านาย (๒.) ไม่หุนหวก
เป็นใบหรือตาบอดทั้งสองข้าง (๓.) ไม่ติดยาเสพติดให้โทษ
ทั้งมีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญด้วยความ
บริสุทธิ์ใจ ข้าราชการประจำการ จะสมัครรับเลือกตั้งเป็น
ผู้แทนในจังหวัดที่ตนมีตำแหน่งและเงินเดือนประจำอยู่ไม่ได้
ถ้าถูกเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร จังหวัดอื่นก็ต้องลาออกจาก
หน้าที่ เว้นแต่ข้าราชการการเมือง

เมื่อมีประกาศเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ในเขตเลือกตั้ง
จังหวัดใด ผู้มีสิทธิจะสมัครรับเลือกตั้งต้องไปลงชื่อสมัคร
ภายในกำหนด ที่ศาลากลางจังหวัด ของ เขตเลือกตั้งนั้น ๆ
และคนหนึ่งสมัครได้แห่งเดียวเท่านั้นในการเลือกตั้งครั้งหนึ่ง
ถ้าข้าหลวงประจำจังหวัดไม่ยอมรับ สมัครโดยอ้างเหตุผลไม่
เพียงพอ ผู้สมัครจะขอให้ศาลจังหวัดนั้นชำระให้เด็ดขาดก็ได้

แต่ต้องรับจัดการ เมื่อข้าหลวงประจำจังหวัดได้ประกาศชื่อ
ผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้ว ผู้ที่มีชื่อในประกาศนั้นก็ต้องรับ
นำเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ๕๐ บาท และรูปถ่ายปัจจุบัน
ของตนขนาด ๖ นิ้ว เท่าจำนวนหน่วยลงคะแนนและจำนวน
อำเภอที่มีในเขตเลือกตั้งของตนสมัครนั้น และเพิ่มจาก
จำนวนนั้นอีก ๖ รูป พร้อมด้วยเงินประกันอีก ๓๐๐ บาท
ไปมอบให้แก่ข้าหลวงประจำจังหวัดที่ตนสมัครไว้ภายใน ๗ วัน
นับตั้งแต่วันประกาศรับ มิฉะนั้นจะต้องถูกคัดชื่อออก เงิน
ประกันจะถูกริบ ถ้าเจ้าของเงินไม่ได้รับเลือกตั้ง และได้
คะแนนเลือกตั้งไม่ถึงร้อยละห้าของจำนวนคะแนนทั้งสิ้นใน
เขตเลือกตั้งที่ตนสมัคร หรือถอนการสมัครเสียเอง

ข้าหลวงประจำจังหวัดจะได้ประกาศชื่อผู้สมัครรับเลือก
ตั้งก่อนวันเลือกตั้งพร้อมทั้งรูปถ่ายและเครื่องหมายประจำตัว
ไว้ทุกหน่วยลงคะแนน และอำเภอ และที่ศาลากลางจังหวัด
ของเขตเลือกตั้งนั้น ๆ

กฎหมายห้ามผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพวกพ้องของเขา
จัดพาหนะรับส่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้ง
ถ้า เขตเลือกตั้งใด มีผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็น ผู้แทน

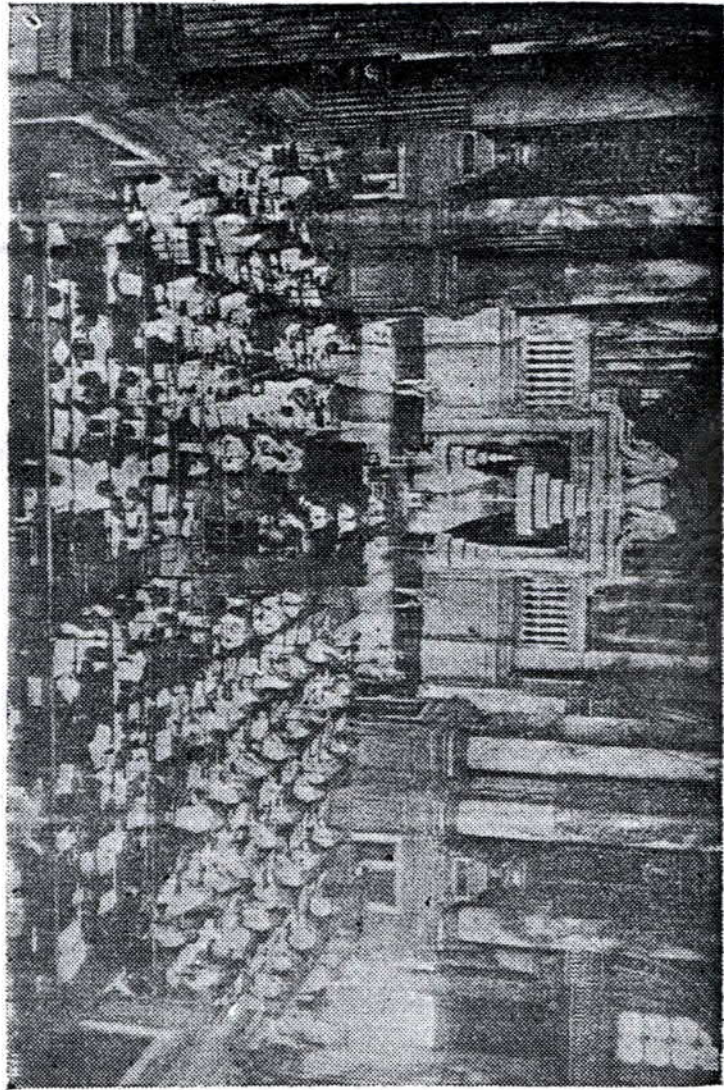
ราษฎรคนเดียว ให้ถือว่าผู้สมัครนั้นพลเมืองได้เลือกตั้งแล้ว โดยไม่ต้องลงคะแนนเลือกตั้ง ผู้สมัครที่ได้คะแนนมากที่สุด ในวันเลือกตั้งได้เป็นผู้แทนราษฎร แต่ถ้ามียี่สิบคน คะแนนเท่ากัน ก็ต้องให้ผู้มีคะแนนเท่ากันจับสลาก ว่าผู้ใด ได้รับเลือกตั้งหรือไม่ต่อหน้าคณะกรรมการจังหวัด

ผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๔ ปี ถ้าผู้ใดตายหรือออก ต้องมีการเลือกตั้งแทนผู้นั้นใหม่ แต่ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งแทนนั้น มีเวลาอยู่ในตำแหน่งได้เพียง เท่ากำหนดเวลาของผู้ซึ่งตนแทน ถ้าพระมหากษัตริย์ยุบสภา ต้องเลือกตั้งผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ใหม่ทั้งหมด

คำถาม

๑. ผู้แทนราษฎรมีกี่ประเภท ประเภทอะไรบ้าง ?
๒. ผู้สมัครเป็นผู้แทนราษฎรต้องมีอายุเท่าไร มีความรู้เพียงไร ?
๓. คนชนิดใดเป็นผู้แทนราษฎรไม่ได้ ?
๔. เมื่อเจ้าหน้าที่รับสมัครแล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะต้องทำอย่างไรบ้าง ?

๕. ถ้าเจ้าหน้าที่ไม่ยอมรับสมัครจะทำอย่างไร ?
๖. เมื่อในเขตเลือกตั้งเขตหนึ่งมีผู้สมัครรับเลือกตั้งคนเดียวจะต้องทำอย่างไร ?
๗. เมื่อรวมยอดคะแนนการเลือกตั้งแล้ว ถ้อยอะไรเป็นเกณฑ์ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดจะได้เป็นผู้แทนราษฎร ?
๘. ผู้แทนราษฎรเป็นได้คราวหนึ่งนานเท่าไร ?
๙. ผู้แทนราษฎรออกหรือตายจะทำอย่างไรต่อไป ?

บทที่ ๑๕

สภาผู้แทนราษฎร

กฎหมายได้จัดวิธีเลือกผู้แทนราษฎร ให้เป็น สมาชิก
ของสภาผู้แทนราษฎร เป็น ๓ ระยะ หรือ ๓ สมัย

สมัยที่ ๑ คณะราษฎรเป็นผู้แต่งตั้งมีจำนวนผู้แทนราษฎร
๗๐ คน เท่ากับจำนวนจังหวัด

สมัยที่ ๒ คือสมัยปัจจุบันนี้ ราษฎรเลือกตั้งผู้แทน
ราษฎรประเภทที่ ๑ พระมหากษัตริย์แต่งตั้งผู้แทนราษฎร
ประเภทที่ ๒ มีจำนวนผู้แทนราษฎรพวกละเท่า ๆ กัน

สมัยที่ ๓ คือสมัยต่อไปภายหน้า เมื่อราษฎรมีการ
ศึกษา จบ ประโยค ประถม ศึกษา มากกว่า กึ่งหนึ่ง ของจำนวน
ราษฎรทั้งหมด และอย่างช้าต้องไม่เกิน ๑๐ ปี นับแต่วันที่
๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ จะมีผู้แทนราษฎรแต่พวกที่
ราษฎรเลือกตั้งงาน

สภาผู้แทนราษฎรมีประธานสภาคนหนึ่ง รองประธาน
คนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้ และเจ้าหน้าที่ประจำสภา สำหรับ
ทำงานของสภา ตำแหน่งประธานและรองประธานทั้ง

สอง^๑ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง สภาเป็นผู้เลือกถวาย
เมื่อมีการประชุมทุกครั้ง ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่
ต่ำกว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เช่นถ้ามี
สมาชิกทั้งหมด ๑๘๔ คน ต้องมาประชุม ๖๒ คน เป็นอย่าง
น้อย ถ้ามาประชุมต่ำกว่านั้น ต้องงดการประชุม เพราะ
ขาดองค์ประชุม

ตามโรงเรียนก็มีการประชุม ถ้าจะลงความเห็นหรือลง
มติเรื่องอะไร ผู้นั่งประชุมก็ออกเสียง ซึ่งบางทีก็ทำอย่าง
เปิดเผย บางทีก็ทำเป็นการลับ เพื่อไม่ให้รู้ว่าใครออกเสียง
ให้ฝ่ายไหน หรือว่าอะไร เช่นยกมือ หรือเขียนใส่กระดาษ
อย่างปกปิด ถ้าคะแนนออกเสียงข้างใดมาก ก็ตกลงตามนั้น
สภาผู้แทนราษฎรก็เหมือนกัน ถือเอาเสียงข้างมาก เว้นแต่
จะแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นของเคารพ จึงจะต้องถือเอา
คะแนนเสียงไม่ต่ำกว่า ๓ ใน ๔ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด
เช่น ถ้ามีสมาชิกทั้งหมด ๑๘๔ คน ต้องออกเสียงให้แก้
อย่างน้อย ๑๓๘ คน จึงจะแก้ไขได้

รัฐบาลเก็บภาษีอากร หรือตั้งงบประมาณใช้จ่ายเงิน

๑. มติ ความเห็นที่ตกลงกัน

แผ่นดิน ต้องทำเป็นกฎหมาย ร่างกฎหมายทั้งหลายต้อง
ให้สภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัย^๑ เมื่อสภาเห็นชอบด้วย ก็ส่ง
ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นถวายพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมา
ภิไธย^๒ เมื่อลงพระปรมาภิไธยแล้ว ก็ประกาศใช้เป็นกฎ-
หมายได้ ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงยินยอม ก็ต้องนำมา
ปรึกษาใหม่ในสภา

สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจสูงสุด มีอำนาจควบคุมราช-
การแผ่นดิน ถ้าลงความเห็นไม่ไว้วางใจในคณะรัฐมนตรี คณะ
รัฐมนตรีก็ต้องออกจากตำแหน่ง

การปกครองอย่างแบบใหม่นี้ ตามที่นิยมทำกันอยู่ทั่ว
ไป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีพวกหรือชมรม^๓ ถ้ามี
ความเห็นใกล้เคียงกับชมรมใดก็เข้ากับชมรมนั้น เมื่อชมรมใด
เห็นควรจะทำอะไร ก็ตกลงกันเสียก่อนนอกสภา เมื่อเข้า
สภาแล้วต้องออกเสียงเหมือนกันหมดทั้งชมรม ตามที่ตกลง
กันไว้ และต้องเชื่อฟังหัวหน้าด้วย ถ้าไม่ทำเช่นนั้น ถือว่า

๑. วินิจฉัย ตัดสิน

๒. พระปรมาภิไธย ชื่อ

๓. ชมรม หมู่ คณะ

ทำไมถูกแบบแผน และจะทำให้กำลังของชมรมอ่อนไป เพราะต่างชมรมพยายามให้ชมรมของตนมีกำลังมากที่สุด ในสภา ถึงแม้ว่าจะมีกฎเกณฑ์เช่นนั้นก็ สมาชิกของสภาผู้แทนราษฎรต้องเข้าใจไว้ด้วยว่า การกระทำใด ๆ ของชมรมของตนจักต้องไม่ขัดกับประโยชน์ของประเทศชาติ

เมื่อถึงคราวประกาศเลือกตั้งสมาชิกเพื่อให้ราษฎรเลือกผู้แทน ผู้สมัครเป็นสมาชิกทุกคนเขาประกาศให้ราษฎรรู้ว่า เมื่อชมรมของเขามีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองแล้ว ชมรมของเขาสามารถจะทำอะไรให้แก่บ้านเมืองบ้าง ถ้าราษฎรเห็นชอบด้วยก็จะได้เลือกพวกของเขาหลายๆ ชมรมการเมืองที่มีสมาชิกได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุด ก็จะได้มีอำนาจจัดการปกครองบ้านเมืองต่อไป

สมาชิกมีสิทธิถามรัฐมนตรีในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการงานในหน้าที่รัฐมนตรี และเมื่ออยู่ในที่ประชุมแห่งสภาจะพูดอะไร ออกความเห็นอย่างใด ๆ หรือออกเสียงลงคะแนนให้ฝ่ายใด ๆ ได้ทั้งนั้น ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องไม่ได้

สมัยประชุมสามัญ ในปีหนึ่งจะมีครั้งหรือกี่สมัย สภาเป็นผู้กำหนด สมัยหนึ่งมีกำหนด ๕๐ วัน แต่พระมหากษัตริย์อาจขยายเวลาออกไปอีกได้

พระมหากษัตริย์มีหน้าที่เรียกและเปิดปิดประชุมสภา และยุบสภาผู้แทนราษฎรได้ด้วย

ในระหว่างยุบสภาผู้แทนราษฎร ผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ จะประชุมดำเนินการของสภาไม่ได้

คำถาม

๑. สภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบันนี้มีสมาชิกกี่ประเภท ประเภทใดบ้าง มีจำนวนเท่าไร ?
๒. มีประธานและรองประธานกี่คน ใครตั้ง ?
๓. ต้องมีสมาชิกเท่าไร จึงจะประชุมกันได้ ?
๔. การออกเสียงทำได้กี่อย่าง ?
๕. การออกเสียงชนิดเปิดเผยทำอย่างไร ?
๖. ทำไมจึงเรียกว่าออกเสียงลับ ?
๗. การตกลงเอาอะไรเป็นเกณฑ์ ?
๘. สภาผู้แทนราษฎร ทำอย่างไร ในการ ตกลง ตัดสินความเห็นหรือลงมติ ?
๙. ถ้าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญถือเอาคะแนนเสียงเท่าไร ?

๑๐. ถ้ารัฐบาลจะเก็บภาษี หรือตั้งงบประมาณใช้จ่ายเงิน
แผ่นดิน จะต้องทำอย่างไร ?
๑๑. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจเพียงไร และทำอะไร
ได้บ้าง ?
๑๒. สมาชิกของสภาผู้แทนราษฎร มีเอกสิทธิอย่างไร ?

๑. เอกสิทธิ สิทธิพิเศษ

บทที่ ๑๖

คณะรัฐมนตรี

สโมสรถูกเสนอหรืออนุสภากาชาดตามโรงเรียน มี
กรรมการจัดการสโมสรถแทนสมาชิก คณะกรรมการมีหัวหน้า
คนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม เรียกว่า นายกบ่าง สภา
นายกบ่าง มีกรรมการรองๆ ลงมา คืออุปนายก เลขานุการ
บรรณารักษ์ ปฏิคม เป็นต้น เมื่อมีธุระการงานก็ประชุม
ปรึกษากัน เมื่อตกลงกันอย่างไรในที่ประชุมก็จัดการไปตาม
นั้น แต่เรื่องบางอย่างก่อนจะต้องบอกให้ครูใหญ่ทราบด้วย
เรื่องธรรมดาของแผนกใด กรรมการหรือเจ้าหน้าที่แผนกนั้น
ก็ทำไปไม่ต้องส่งเข้าที่ประชุม

ประเทศก็คล้ายๆ กับสโมสร คณะรัฐมนตรีตรงกับ
คณะกรรมการจัดการ หัวหน้าสโมสรตรงกับนายกรัฐมนตรี
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงก็ตรงกับเจ้าหน้าที่แผนกต่าง ๆ ของ
สโมสร รัฐมนตรีนอกนั้นก็เท่ากับกรรมการธรรมดา

การตั้งคณะรัฐมนตรี ผิดกับการตั้งคณะกรรมการจัดการ
สโมสรของโรงเรียน คือ เมื่อพระมหากษัตริย์จะแต่งตั้ง
คณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ก็ต้องสืบดูว่า สมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรคนใดเป็นหัวหน้าชมรมการเมืองที่มีพวกมากที่สุดในสภาผู้แทนราษฎร เมื่อทราบแล้วก็เชิญตัวให้ไปเลือกคณะรัฐมนตรีมาชุดหนึ่ง ถ้าไม่รับก็ต้องเชิญผู้อื่นต่อไป จนมีผู้รับแล้วผู้หนึ่งเลือกพวกของเขาที่เขาคิดจะทำหน้าที่เป็นเจ้ากระทรวง และหน้าที่อื่นๆ ได้ แล้วก็เชิญให้ไปรับหน้าที่นั้นๆ และขอมให้เขาเป็นนายกรัฐมนตรี ถ้าเขาเหล่านั้นยอมรับ ถิ่นำรายชื่อและตำแหน่งผู้ที่จะเป็นรัฐมนตรีชุดนั้นๆ กลับไปเพื่อประกาศตั้งเป็นรัฐมนตรี และพาไปเฝ้า

คณะรัฐมนตรีอย่างน้อยมี ๑๕ คน อย่างมาก ๒๕ คน และต้องเป็นสมาชิกของสภาผู้แทนราษฎร ๑๕ คน เป็นอย่างน้อยด้วย คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการงานแผ่นดินแทนพระมหากษัตริย์ กฎหมายหรือคำสั่งใด เมื่อประกาศว่า พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ ให้ทำต้องมีรัฐมนตรีอย่างน้อยคนหนึ่งลงชื่อรับรอง จึงจะเป็นกฎหมายหรือคำสั่งที่ใช้ได้ คณะรัฐมนตรีจะอยู่รับราชการแผ่นดินได้ก็เพราะสภาผู้แทนราษฎรไว้วางใจ มิฉะนั้นก็ต้องลาออกจากตำแหน่ง

คำถาม

๑. สโมสรลูกเสือหรืออนุสภาภาษาใด มีใครจัดการสโมสรแทนสมาชิก ?
๒. กรรมการของสโมสรมีตำแหน่งใดบ้าง ?
๓. เมื่อมีธุระการงาน จะต้องทำอะไร ?
๔. เมื่อตกลงกันแล้วในที่ประชุมจะจัดการอย่างไร ?
๕. คณะรัฐมนตรีตรงกับหน้าที่ใดของสโมสร ?
๖. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงตรงกับหน้าที่ใด ?
๗. รัฐมนตรีอื่นๆ ตรงกับหน้าที่ใด ?
๘. พระมหากษัตริย์เลือกคนชนิดใดมาตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ?
๙. ถ้าผู้เชิญมาไม่รับ จะทำอะไร ?
๑๐. ถ้าผู้รับตั้งคณะรัฐมนตรี ผู้นั้นจะต้องจัดการอย่างไรบ้าง บอกมาให้หมด ?
๑๑. จำนวนรัฐมนตรีอย่างน้อยมีเท่าไร อย่างมากมีเท่าไร ต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างน้อยเท่าไร ?
๑๒. คณะรัฐมนตรีมีหน้าที่อย่างไร ?
๑๓. เมื่อพระมหากษัตริย์ลงพระนามในกฎหมายหรือคำ

สิ่งใด ๆ แล้วจะต้องทำอย่างไรอีก เพราะอะไร

๑๔. ถ้าผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีจะอย่างไร ?

นายกรัฐมนตรีได้เงินเดือนๆละ ๑๖๐๐ บาท รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างๆได้เงินเดือนๆละ ๑๕๐๐ บาท รัฐมนตรีช่วยว่าการ หรือรัฐมนตรีว่าการทบวงได้เงินเดือนๆละ ๑๒๐๐ บาท รัฐมนตรีอื่น ๆ ได้รับเงินเดือนๆละ ๖๐๐ บาท แต่ถ้าเป็นข้าราชการประจำได้เบี้ยประชุมเดือนละ ๒๐๐ บาท

เลขาธิการรัฐมนตรีกระทรวง ได้เงินเดือนๆละ ๕๐๐ บาท

ผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีกระทรวง และเลขาธิการรัฐมนตรีทบวง ได้เงินเดือนๆละ ๓๐๐ บาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

และ

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

บทที่ ๑๗

พระมหากษัตริย์

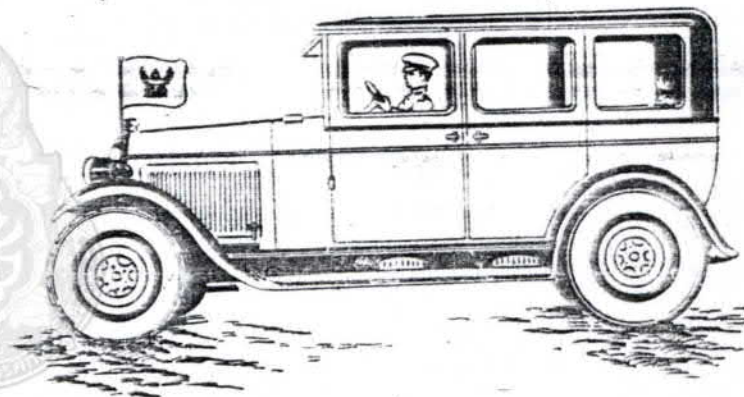
พระมหากษัตริย์เป็นหัวหน้าของชาติ และเป็นจอมทัพสยาม ผู้จะเป็นพระมหากษัตริย์ ต้องเป็นไปตามข้อบังคับการปกครองในราชสำนักที่เรียกว่า “กฎมนเฑียรบาล” และสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบด้วย พระมหากษัตริย์ต้องนับถือพระพุทธศาสนา และเป็นหัวหน้าบำรุงศาสนาทุกศาสนาในสยาม

พระมหากษัตริย์ตรากฎหมายตามคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ตั้งคณะรัฐมนตรีจัดการปกครองแผ่นดินแทนพระองค์ และตั้งผู้พิพากษาตัดสินความตามศาลหลวงแทนพระองค์ด้วย

พระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพสักการะ (ที่ขย่งนบถือ) ผู้ใดจะล่วงเกินไม่ได้ มีอำนาจพระราชทานอภัยโทษผู้ที่กระทำผิด เป็นผู้ตั้งหรือปลดตุลาการ และข้าราชการชั้นปลัดกระทรวงและอธิบดี และเป็นผู้พระราชทานยศศักดิ์เหรียญตราทั้งปวง ตลอดจนทรงตั้งตำแหน่งต่างๆ ด้วย

ถ้าพระมหากษัตริย์จัดการแผ่นดินไม่ได้ เพราะเหตุว่า

เยาว์หรือไม่ได้ประทับอยู่ในประเทศสยาม ก็จะได้ตั้งบุคคลคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นคณะขึ้นให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ได้ตั้งหรือไม่สามารถจะตั้งได้ สภาผู้แทนราษฎรจะเป็นผู้ตั้งขึ้น ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรไม่ได้ตั้งผู้ใด คณะรัฐมนตรีจะเป็นผู้ทำหน้าที่นั้นไปชั่วคราว

ถ้าพระมหากษัตริย์เสด็จไปณที่ใด จะมีธงมหาราชประจำพระองค์ไปเสมอ ถ้าเสด็จทางเรือ ก็จะมีธงมหาราชบนเสากระโดงเรือพระที่นั่ง ถ้าเสด็จรถ ก็จะมีธงมหาราชอยู่หน้ารถพระที่นั่ง หน้าพระที่นั่งที่เสด็จประทับอยู่ก็มีธงมหาราชอยู่เหมือนกัน ฉะนั้นพลเมืองทุกคนจะต้องเคารพธงมหาราช

๔. การทำเช่นนี้เท่ากับเคารพพระมหากษัตริย์ นอกจากนั้น
พลเมืองยังต้องเคารพธงประจำกองทหารและลูกเสือ เพราะ
ธงเหล่านี้เป็นเครื่องหมายแทนพระองค์พระมหากษัตริย์

อนึ่งธงชาติเป็นเครื่องหมายแทนชาติ เราจะต้องเคารพธง
ชาติของเรา และจะต้องไม่ยอมให้ใครดูหมิ่น เมื่อเวลาเราชัก
ธงชาติขึ้นเสาหรือลดธงชาติลง เราจะต้องทำการเคารพธงนั้น

คำถาม

๑. พระมหากษัตริย์มีหน้าที่อะไร สำหรับการเป็นพระ
มหากษัตริย์สยามมีอะไรบังคับไว้ เรียกว่าอะไร ?
๒. พระมหากษัตริย์สยามต้องถือศาสนาอะไร ?
๓. พระมหากษัตริย์ ทรงใช้อำนาจปกครองทาง อะไร
ทรงใช้อำนาจตุลาการทางไหน ?
๔. ร่างกฎหมายที่จะเป็นกฎหมายได้ ต้องทำอะไรบ้าง ?
๕. รัฐมนตรีเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์อย่างไร ? ทำ
อะไรแทนพระองค์ ?
๖. ใครตั้งและอนุญาตให้รัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง ?
๗. ใครตั้งและปลดข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ?

๘. ผู้ใดให้ยศศักดิ์เหรียญตรา และตั้งสมณศักดิ์ ?
๙. ถ้าพระมหากษัตริย์จัดการแผ่นดินไม่ได้ จะต้อง
ทำอะไร ?
๑๐. จำนวนผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ บัญญัติเท่าไร ?
๑๑. ทำไมจึงต้องเคารพธงมหाराช ?
๑๒. ธงอะไรบ้างที่พลเมืองจะต้องเคารพ ?
๑๓. ทำไมจึงต้องเคารพธงชาติ ?

บทที่ ๑๘
การบริหารส่วนกลาง

เมื่อเปลี่ยนการปกครองแล้ว ในขั้นต้นคณะกรรมการ
ราษฎร ๑๕ นายเป็นผู้จัดการบ้านเมือง ส่วนเสนาบดีกระทรวง
ต่าง ๆ นั้นเป็นผู้รับผิดชอบต่อคณะกรรมการราษฎรในการทำงาน
ทั้งปวง ในเวลานั้นมี ๓ กระทรวง คือ :- (๑) กลาโหม
(๒) พระคลังมหาสมบัติ (๓) การต่างประเทศ (๔) เกษตร
พาณิชย์การ (๕) ธรรมการ (๖) มหาดไทย (๗) ยุติธรรม
ต่อมาได้ เลิกตำแหน่ง คณะ กรรมการ ราษฎร และ ตำแหน่ง
เสนาบดี แล้วตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นจัดการบ้านเมืองแทน

สภาผู้แทนราษฎรตั้งกฎหมายไว้เป็นหลักสำหรับให้คณะ
รัฐมนตรี เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารจัดการปกครองประเทศและ
เป็นหลักให้เก็บภาษีอากรเอาเงินมาใช้ในราชการ สภา ฯ
เป็นปากเสียงแทนราษฎร และมีหน้าที่ควบคุมคณะรัฐมนตรี
หรือ "รัฐบาล" ให้ทำราชการไปโดยถูกต้อง เมื่อเห็นว่า
รัฐมนตรีทำการบกพร่องด้วยประการใด ก็มีอำนาจออกเสียง
ไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะหรือเฉพาะคนก็ได้

๓. บริหาร ดูแลรักษา

๘๓

กระทรวงและทบวงการเมืองมีหน้าที่จัดการงานของ
แผ่นดิน ดังต่อไปนี้ :-

(๑) สำนักนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่เกี่ยวกับการงานทั่ว
ไปของคณะรัฐมนตรี และการงานอื่น ๆ ที่ไม่ใช่หน้าที่ของ
กระทรวงอื่น เช่น การเผยแผ่ข่าวราชการ (การโฆษณา)
การตรวจเงินแผ่นดิน การร่างกฎหมายและพระราชบัญญัติ
การรักษาและควบคุมระเบียบข้าราชการพลเรือน การเขียน
สัญญาบัตร การรักษาเหรียญตรา เป็นต้น มีนายกรัฐมนตรี
เป็นหัวหน้า

(๒) กระทรวงกลาโหม มีหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกัน
ประเทศ และควบคุมดูแลทหารบกทหารเรือและทหารอากาศ
มีรัฐมนตรีว่าการเป็นหัวหน้า

(๓) กระทรวงการคลัง มีหน้าที่เกี่ยวกับการเก็บเงิน
เช่น การภาษีอากร และรักษาเงินของประเทศ และจัดการ
ซื้อขายพัสดุให้กระทรวงพลเรือน เป็นต้น มีรัฐมนตรีว่าการ
เป็นหัวหน้า

(๔) กระทรวงการต่างประเทศ มีหน้าที่เกี่ยวกับประ-
เทศต่างๆ ในเรื่องงานระหว่างประเทศ เช่นการทำสัญญา

ทางพระราชไมตรี และตั้งทูตและกงสุล เป็นต้น มีรัฐมนตรีว่าการเป็นหัวหน้า

(๕) กระทรวงเกษตรธิการ มีหน้าที่บำรุงและควบคุมผลประโยชน์ในแผ่นดิน เช่นการเรือกสวน ไร่ นา สัตว์น้ำ สัตว์บก การทอผ้า การป่าไม้ การเหมืองแร่ และการทำโลหนที่ดิน การจัดสหกรณ์ เป็นต้น มีรัฐมนตรีว่าการเป็นหัวหน้า

(๖) กระทรวงธรรมการ มีหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา การพระพุทธศาสนา และการบำรุงรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑ์ มีรัฐมนตรีว่าการเป็นหัวหน้า

(๗) กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ จัดการปกครองท้องที่ จัดทำถนนหนทาง จัดการสงเคราะห์คนเจ็บไข้และผู้ไร้ความสามารถ ทุพพลภาพ ปรามปรามโรคติดต่อ ควบคุมและอบรมผู้ต้องคุมขัง มีรัฐมนตรีว่าการเป็นหัวหน้า

(๘) กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่ควบคุมตุลาการศาล ณะพะทางธุรการ เสนอตั้ง บรรจุ ย้าย และถอดถอน

ผู้พิพากษา และเกี่ยวข้องกับการรักษาทรัพย์และยึดทรัพย์ ผู้ต้องคดีโดยศาลสั่ง มีรัฐมนตรีว่าการเป็นหัวหน้า

(๙) กระทรวงเศรษฐกิจ มีหน้าที่เกี่ยวกับการค้าขาย การรถไฟ การไปรษณีย์โทรเลข การแยกธาตุ และอุตสาหกรรม มีรัฐมนตรีว่าการเป็นหัวหน้า

ระเบียบการจัดการปกครองแผ่นดิน แบ่งเป็น ๓ แผนก คือ:— (๑) ส่วนกลาง (๒) ส่วนภูมิภาค (๓) ส่วนท้องถิ่น

การปกครองส่วนกลาง แบ่งเป็นกระทรวงหรือทบวง ดังกล่าวแล้ว และทุกกระทรวงหรือทบวงนั้น มีรัฐมนตรีว่าการบังคับบัญชารับผิดชอบ กระทรวงใดมีงานมาก อาจแยกออกไปเป็นทบวง หรือจะเพิ่มรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงขึ้นอีกก็ได้

กระทรวงและทบวงนั้น แยกออกเป็นส่วนย่อย คือ (ก) สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี (ข) สำนักงานปลัดกระทรวง หรือปลัดทบวง (ค) กรมต่างๆ

สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี มีหน้าที่เกี่ยวกับการเมือง มีเลขานุการรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชา ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงหรือทบวงนั้นๆ

สำนักงานปลัดกระทรวงหรือปลัดทบวง มีปลัด
กระทรวงหรือปลัดทบวงเป็นผู้บังคับบัญชา มีหน้าที่เกี่ยวกับ
ราชการประจำทั่วไปของกระทรวงหรือทบวงนั้น ๆ แบ่ง
ราชการออกเป็นกอง แผนก หรือหมวด มีหัวหน้าเป็นผู้
บังคับบัญชา

กรมซึ่งขึ้นต่อกระทรวงหรือทบวงนั้น มีฐานะเป็นนิติ
บุคคล คือตามกฎหมายถือว่าเป็นบุคคลคนหนึ่ง อย่างเดียวกับ
บริษัทหุ้นส่วน มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการส่วนหนึ่ง ของ
กระทรวง มีอธิบดีเป็นหัวหน้า

กรมหนึ่งมีสำนักงานเลขานุการกรม มีหน้าที่เกี่ยวกับ
ราชการทั่วไปของกรม มีเลขานุการกรมเป็นผู้บังคับบัญชา
และกรม ๆ หนึ่งแบ่งออกเป็นกอง แผนก หรือหมวด แล้ว
แต่จะเหมาะสมแก่การงาน มีหัวหน้าควบคุมรับผิดชอบ

ผู้ทศณัฐมนตรีแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ตรวจตราควบคุม
และแนะนำชี้แจงการงานทั่วไปนั้น เรียกว่าข้าหลวงใหญ่
นอกจากนี้ยังมีข้าหลวงตรวจการที่กระทรวง ทบวง หรือกรม
แต่งตั้งขึ้น สำหรับทำหน้าที่เฉพาะส่วนของตนอีกตามสมควร
แก่ราชการมากและน้อย

ข้าราชการพลเรือนมี ๖ ประเภท คือ ๑. การเมือง
๒. สามัญ ๓. รัฐพาณิชย์ ๔. ในพระองค์ ๕. ฝ่ายสภา
ผู้แทนราษฎร ๖. วิสามัญ

คำถาม

๑. เมื่อเปลี่ยนการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว มี
กระทรวง ? กระทรวงอะไรบ้าง ?
๒. กระทรวงอะไรเปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงเศรษฐกิจ ?
๓. สภาผู้แทนราษฎร ทำงานได้เพียงไร ?
๔. สภา ฯ มีอำนาจเกี่ยวกับภาษีอย่างไร ? เกี่ยวกับ
คณะรัฐมนตรีเพียงไร ?
๕. ใครเป็นผู้รักษาราชการแผ่นดิน ?
๖. รัฐมนตรีมีกี่ชนิด ?
๗. ในเวลาไม่มีกระทรวงอะไรบ้าง ?
๘. กระทรวงใดที่เคยแบ่งราชการส่วนต่าง ๆ ออกเป็น
๒ ทบวง ? ทบวงนั้น ๆ มีหน้าที่ทำอะไร ?
๙. ระเบียบราชการบริหาร มีแผนกอะไรบ้าง ?

๑๐. ราชการบริหารส่วนกลางแบ่งเป็นอะไร ? มีผู้ใด
เป็นหัวหน้า ?
๑๑. ทะบวงคืออะไร ?
๑๒. กระทรวงแยกเป็นอะไรบ้าง ?
๑๓. สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี มีหน้าที่อะไร ? ผู้ใด
เป็นหัวหน้า ขึ้นตรงต่อใคร ?
๑๔. สำนักงานปลัดกระทรวงมีหน้าที่อะไร ? ใครเป็น
หัวหน้า ? แบ่งหน้าที่ราชการเป็นอย่างไร ?
๑๕. กรมแบ่งออกจากอะไรบ้าง ? และแบ่งหน้าที่
ราชการออกเป็นอย่างไรบ้าง ? ผู้ใดเป็นหัวหน้า ?
๑๖. เลขาธิการกรมมีหน้าที่อย่างไร ?
๑๗. ข้าราชการใหญ่มีหน้าที่อะไรบ้าง ? ขึ้นกับใคร ?
๑๘. ข้าราชการตรวจการมีหน้าที่อะไรบ้าง ? ขึ้นกับใคร ?
๑๙. ข้าราชการพลเรือนมีกี่ประเภท ประเภทใดบ้าง ?

๑. เมื่อเปลี่ยนการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว
สภาผู้แทนราษฎรได้เลือกประธานกรรมการราษฎรคนหนึ่ง
จากสมาชิกของสภา และประธานกรรมการราษฎรได้

เลือกสมาชิกของสภาเป็นกรรมการราษฎรอีก ๑๔ คน โดย
ความเห็นชอบของสภาสำหรับบริหารราชการแผ่นดิน และ
กระทรวงมูรธาธรได้ยุบเป็นกรมราชเลขาธิการ และกระทรวง
วังก็ได้ยุบเป็นศาลาว่าการพระราชวัง มีผู้สำเร็จราชการ
พระราชวังเป็นหัวหน้าขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์ ไม่ขึ้นต่อ
คณะรัฐมนตรีเหมือนกระทรวงอื่น.

๒. กระทรวงเกษตรพาณิชย์การ ภายหลังเปลี่ยนชื่อ
เป็นกระทรวงเศรษฐกิจการ

๓. ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๖ กระทรวงเศรษฐกิจการ แบ่ง
เป็น ๒ ทะบวง คือ :-

(๑) ทะบวงเกษตรราชการ และ (๒) ทะบวง
พาณิชย์และคมนาคม

๔. ทะบวงคือกระทรวงเล็กๆ ขึ้นกับกระทรวง หรือ
เป็นอิสระขึ้นตรงต่อคณะรัฐมนตรี.

บทที่ ๑๙

การบริหารส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น

การปกครองส่วนภูมิภาคนั้น แบ่งเป็นจังหวัดและ

อำเภอ มีหัวหน้าสังกัดกระทรวงมหาดไทย

จังหวัดหนึ่งมีกรรมการจังหวัดคณะหนึ่ง ซึ่งมีข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นหัวหน้า มีปลัดจังหวัด และหัวหน้าแผนกต่างๆ รวมกันเป็นคณะ แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของตนต่อกระทรวง ทบวงหรือกรมที่ตนสังกัดขึ้นอยู่และยังจะต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งคณะด้วยดังนี้ คือ ต้องจัดการปกครองการงานให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนตามคำสั่งของกระทรวง ทบวง หรือกรมต่างๆ และตามคำแนะนำชี้แจงของข้าหลวง ผู้หน้าที่ตรวจการควบคุมราชการแผ่นดินอันเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐบาล ในจังหวัดนั้นๆ กับทั้งจัดการและควบคุมเทศบาลในจังหวัดนั้นตามกฎหมายด้วย และมีสภาจังหวัดเป็นที่ปรึกษาและควบคุมทรัพย์สินที่เป็นรายได้

จังหวัดหนึ่ง แบ่งออกเป็นอำเภอ อำเภอหนึ่งมีกรรมการอำเภอคณะหนึ่ง ซึ่งมีนายอำเภอเป็นหัวหน้าและมีปลัด

อำเภอ และหัวหน้าส่วนราชการต่างๆ รวมกันเป็นคณะมีหน้าที่รับผิดชอบในหน้าที่ราชการของตน และหน้าที่ราชการร่วมกันทั้งคณะ ที่จะปกครองการงานให้เป็นไปตามกฎหมายตามระเบียบแบบแผน และตามคำสั่งและคำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการจังหวัด และควบคุมเทศบาลในอำเภอนั้นตามกฎหมาย

อำเภอแบ่งเป็นตำบลๆ หนึ่งมีกำนันเป็นหัวหน้า ตำบลแบ่งออกเป็นหมู่บ้าน หมู่บ้านหนึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้า

การปกครองส่วนท้องถิ่นก็คือ “เทศบาล” นั้นเอง เมื่อรัฐบาลเห็นว่า ท้องถิ่นใดสมควรจัดเป็นเทศบาลชนิดใด ก็จัดเป็นเทศบาลชนิดนั้นขึ้นเพื่อให้ราษฎรได้มีเสียงในการดูแลและจัดผลประโยชน์ของเขา เช่น การสาธารณสุข การศึกษา การก่อสร้าง ถนนหนทาง และการประปา การรักษาระเบียบพลเมืองและคนตาบคนเกิด และการสำรวจสำมะโนครัว เป็นต้น

เทศบาลแบ่งเป็น (ก) เทศบาลตำบล ได้แก่เทศบาลเล็กๆ (ข) เทศบาลเมือง ได้แก่เทศบาลซึ่งมีที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือที่พลเมืองหนาแน่นไม่ต่ำกว่า ๓๐๐๐ คน

และคิดเฉลี่ยได้ไม่ต่ำกว่า ๑๐๐๐ คน ต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร
(ค) เทศบาลนคร ได้แก่เทศบาลที่มีราษฎรตั้งแต่ ๓๐๐๐๐
คนขึ้นไป และมีคนหนาแน่น คิดเฉลี่ยได้ ไม่ต่ำกว่า ๑๐๐๐
คน ต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร (ข) สหเทศบาล ได้แก่
เทศบาลต่างๆ ซึ่งรวมกันจัดการงานบางชนิด

ประเทศมีสภาผู้แทนราษฎรและคณะรัฐมนตรีจัดการ
บ้านเมือง จังหวัดมีสภาจังหวัดและคณะกรรมการจังหวัด
จัดการงานของจังหวัด ส่วนเทศบาลก็มีสภาท้องถิ่นและ
มีมนตรีจัดการงานของเทศบาลโดยทำนองเดียวกัน เช่นสภา
ควบคุมคณะมนตรี และตั้งเทศบัญญัติด้วยความเห็นชอบ
ของข้าหลวงประจำจังหวัด

สมาชิกของสภาท้องถิ่นในเวลานี้ มี ๒ ประเภทและมี
จำนวนเท่ากัน

(ก) ประเภทที่ ๑ ราษฎรเลือกตั้ง (วิธีเลือกตั้งเหมือน
การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร)

(ข) ประเภทที่ ๒ รัฐบาลแต่งตั้ง

ส่วนคณะมนตรีซึ่งมีนายกมนตรี ๑ คน และมนตรีอื่นๆ
อีก ๒ ถึง ๔ คนนั้น ข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง

คำถาม

๑. ราชการบริหารส่วนภูมิภาคแบ่งเป็นอย่างไรหัวหน้า
ขึ้นกับใคร?

๒. ใครเป็นผู้ปกครองจังหวัด? ตำแหน่งของหัวหน้า
เรียกว่าอะไร เป็นคนมาจากไหน

๓. จังหวัดแบ่งออกเป็นอะไร? ใครเป็นหัวหน้า?

๔. อำเภอแบ่งออกเป็นอะไร? ใครเป็นหัวหน้า?

๕. ตำบลแบ่งออกเป็นอะไร? ใครเป็นหัวหน้า?

๖. กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นคนมาจากไหน?

๗. หมู่บ้านหนึ่งมีกี่หลังคาเรือน? ใครเป็นหัวหน้า?

๘. เทศบาลคืออะไร? มีหน้าที่ทำอะไรบ้าง?

๙. สภาท้องถิ่นมีหน้าที่ทำอะไรบ้าง?

๑๐. ใครเป็นผู้จัดการปกครองเทศบาล?

บทที่ ๒๐

การตุลาการ

การทำงานของรัฐบาลแบ่งออกเป็น ๓ แผนกใหญ่ๆ (๑) แผนก
ตั้งกฎหมาย (นิติการ) (๒) แผนกจัดการบ้านเมือง (ธรร
การ) (๓) แผนกชำระความ (ตุลาการ)

สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ตั้งกฎหมาย ส่วนรัฐมนตรีผู้
เป็นหัวหน้าจัดการแผ่นดินก็เป็นสมาชิกของสภา ถ้าไม่ได้
เป็นสมาชิกก็เข้านั่งประชุมได้ มีสิทธิทุกอย่างเหมือนสมาชิก
เว้นแต่ออกเสียงไม่ได้เท่านั้น นอกนั้นคณะรัฐมนตรียังมี
เสียงและอำนาจมากที่สุดในการสภา ว่าตามความเป็นไป ร่าง
กฎหมายสำคัญๆ ของสมาชิก ถ้าคณะรัฐมนตรีไม่ช่วยให้
เป็นกฎหมาย ก็เป็นกฎหมายไม่ได้ กฎหมายที่ใช้ เป็นของ
คณะรัฐมนตรีคิดขึ้นแทบทั้งสิ้น

อนึ่งกฎหมาย ถ้าตุลาการหรือศาลไม่ช่วยเหลือ กฎ
หมายนั้นก็จะไม่ได้ นำออกใช้ คงเป็นคัมภีร์อยู่ในสมุด
สภาผู้แทนราษฎรได้แต่ตั้งกฎหมายเท่านั้น คำตัดสินของ
ตุลาการ อาจเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้ผิดความมุ่งหมายเดิม
ของสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ เพราะฉะนั้นฝ่ายตุลาการจึงมีส่วน

๕๕

ในการตั้งกฎหมายด้วย ถึงแม้จะเป็นทางอ้อมก็เป็นส่วน
สำคัญ

ศาลหลวงมี “เจ้าศาล” สำหรับรับฟ้อง และมี “ผู้
พิพากษา” ชำระความที่ฟ้องร้องนั้น ผู้ฟ้องเรียกว่า “โจทก์”
ผู้ถูกฟ้องเรียกว่า “จำเลย” ผู้ที่ว่าความแทนโจทก์หรือจำเลย
เรียกว่า “ทนายความ” “อัยการ” เป็นทนายความแผ่นดิน

ศาลสูงสุดคือ “ศาลฎีกา” ถัดลงมาก็คือ “ศาลอุทธรณ์”
ต่ำกว่าศาลอุทธรณ์คือ “ศาลชั้นต้น” ศาลชั้นต้นมีศาลแขวง
ศาลอาญา และศาลแพ่ง สำหรับจังหวัดพระนครและธนบุรี
และมีศาลแขวงและศาลจังหวัด อยู่ในหัวเมือง

ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ ศาลแพ่ง และศาลอาญา
มีอธิบดีผู้พิพากษา ศาลอื่น ๆ มีแต่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
กระทรวงยุติธรรมยังมีข้าหลวงยุติธรรมสำหรับดูแลการงาน
ของศาลในหัวเมือง และชำระความตามเขตต์ที่กำหนดไว้

ถ้าคู่ความไม่พอใจในคำตัดสินของศาลใด ๆ ก็ยื่นคำ
คัดค้านมายังศาลสูงขึ้นไปได้ตามข้อบังคับ ศาลอุทธรณ์รับ
“อุทธรณ์” คำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลฎีการับ “ฎีกา”
คำคัดค้านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ ในคดีที่เกี่ยวกับปัญหาข้อ

กฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงบางอย่าง

รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยนี้ ได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายทุกสาขาแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ ต่อไปอีก ๕ ปี นับแต่ พ.ศ. ๒๔๘๘ เราก็มียุติธรรมทางศาล คือเราจะมีอำนาจตัดสินความได้เต็มที่ เหมือนอย่างประเทศญี่ปุ่น ไม่ต้องมีที่ปรึกษากฎหมายชาวต่างประเทศประจำศาล ไม่ต้องมีศาลแผนกต่างประเทศ และคดีที่ชำระอยู่ในศาลก็ไม่ต้องถูกถอนไปชำระที่ศาลกงสุล บัดนี้ประเทศโดยมากได้ยอมสละสิทธิถอนคดีแล้ว

คำถาม

๑. การงานของรัฐ แบ่งเป็นแผนกใหญ่กี่แผนก?
๒. รัฐมนตรีที่ไม่ได้เป็นผู้แทนราษฎร มีสิทธิผิดกับผู้แทนราษฎรอย่างไร
๓. ร่างกฎหมายจะเป็นกฎหมายได้เพราะอะไร ?
๔. กฎหมายที่ใช้กันโดยมากเป็นของใครปรับปรุงขึ้น?
๕. ถ้าศาลและตุลาการไม่นำกฎหมายออกใช้ กฎหมายนั้นจะเป็นอย่างไร?

๖. จำศาลและผู้พิพากษามีหน้าที่ทำอะไร?
๗. ผู้ฟ้องและผู้ถูกฟ้องเรียกว่าอะไร ?
๘. ทนายความแผ่นดินเรียกว่าอะไร ?
๙. ศาลอะไรเป็นศาลสูงสุด ถัดลงมาเป็นศาลอะไร ?
๑๐. ศาลชั้นต้นมีศาลอะไรบ้าง ?
๑๑. ศาลแขวงมีอยู่ที่ไหน มีหน้าที่ทำอะไร ?
๑๒. ข้าราชการยุติธรรมมีหน้าที่ทำอะไร ?
๑๓. คู่ความมีสิทธิอย่างไร ถ้าไม่พอใจในคำตัดสิน ?
๑๔. ศาลอาญามีหน้าที่ทำอะไร ?
๑๕. ศาลฎีกา มีหน้าที่ทำอะไร

ศาลแขวงชำระความเล็กน้อย ความใดเกินอำนาจศาลแขวง ศาลอาญา ศาลแพ่ง หรือศาลจังหวัดชำระได้

บทที่ ๒๑

วันสำคัญ

นักเรียนจะต้องรู้จักวันสำคัญต่างๆ เหล่านี้ไว้

๑. วันขึ้นปีใหม่
วันตรุษสงกรานต์
วันที่ ๑ เมษายน
ราชการหยุด คือวันที่ ๓๑
มีนาคม และวันที่ ๑-๒
เมษายน รวม ๓ วัน
๒. วันพระลิกมหารักร
เป็นวันตรงกับวันที่สม-
เด็จพระพุทธยอดฟ้าเป็น
พระเจ้าแผ่นดิน
วันที่ ๖ เมษายน
ราชการหยุดวันหนึ่ง
วันตรงกับวันประสูติ วันตรัสรู้
และวันปรินิพพาน ของ พระ
พุทธเจ้า คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ
เดือน ๖ หรือเดือน ๗
ราชการหยุด คือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ
และวันแรมค่ำหนึ่ง เดือน ๖
หรือเดือน ๗ รวม ๒ วัน
๓. วันวิสาขบูชา

